# İSLÂMIN DİRİLİŞİ

## YAZARIN ÖBÜR ESERLERİ
## (DİRİLİŞ YAYINLARI'ndan)

**Şiir:**

| | |
|---|---|
| ŞİİRLER I | Monna Rosa |
| ŞİİRLER II | Şahdamar/ Körfez/ Sesler |
| ŞİİRLER III | Hızırla Kırk Saat |
| ŞİİRLER IV | Taha'nın Kitabı/Gül Muştusu |
| ŞİİRLER V | Zamana Adanmış Sözler |
| ŞİİRLER VI | Ayinler/Çeşmeler |
| ŞİİRLER VII | Leylâ ile Mecnun |
| ŞİİRLER VIII | Ateş Dansı |
| ŞİİRLER IX | Alınyazısı Saati |
| GÜNDOĞMADAN | (Şiirlerin Toplu Basımı) |

**Hikâye:**

| | |
|---|---|
| HİKÂYELER-I | Meydan Ortaya Çıktığında |
| HİKÂYELER-II | Portreler |

**Piyes:**
PİYESLER-I • ARMAĞAN

**Çeviri Şiiri:**
BATI ŞİİRLERİNDEN • İSLÂMIN ŞİİR ANITLARINDAN

**Düşünce:**
RUHUN DİRİLİŞİ • KIYAMET AŞISI • ÇAĞ VE İLHAM I-II-III-IV • İSLÂM TOPLUMUNUN EKONOMİK STRÜKTÜRÜ • DİRİLİŞİN ÇEVRESİNDE • İSLÂM• İSLÂMIN DİRİLİŞİ • DİRİLİŞ NESLİNİN ÂMENTÜSÜ • İNSANLIĞIN DİRİLİŞİ • YİTİK CENNET • GÜNDÖNÜMÜ • MAKAMDA • DİRİLİŞ MUŞTUSU • DÜŞÜNCELER I-II • FİZİKÖTESİ AÇISINDAN UFUKLAR VE DAHA ÖTESİ I-II-III • YAPI TAŞLARI VE KADERİMİZİN ÇAĞRISI I-II • UNUTUŞ VE HATIRLAYIŞ • VAROLMA SAVAŞI • ÇAĞDAŞ BATI DÜŞÜNCESİNDEN • SAMANYOLUNDA ZİYAFET

**Deneme:**

| | |
|---|---|
| EDEBİYAT YAZILARI-I | Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir |
| EDEBİYAT YAZILARI-II | Dişimizin Zarı |
| EDEBİYAT YAZILARI-III | Eğik Ehramlar |

**İnceleme:**
YUNUS EMRE • MEHMED ÂKİF • MEVLÂNA

**Günlük Yazılar:**
FARKLAR • SÜTUN • SÛR • GÜN SAATİ

**SÖYLEYİŞLER**

**Röportaj:**
TARİHİN YOL AĞZINDA

**Konferans:**

| | |
|---|---|
| ÇIKIŞ YOLU-I | Ülkemizin Geleceği |

**Meydan konuşması:**

| | |
|---|---|
| ÇIKIŞ YOLU-II | Medeniyetimizin Dirilişi |
| ÇIKIŞ YOLU-III | Kutlu Millet Gerçeği |

# SEZAİ KARAKOÇ

# İSLÂMIN DİRİLİŞİ

11. baskı

**DİRİLİŞ YAYINLARI**
Nuruosmaniye Cd. Derin Han, No:8/1
34410 Cağaloğlu-İstanbul Tel: (0212) 519 04 57
Posta Çeki No: 348155
www.dirilisyayinlari.gen.tr

**Diriliş Yayınları** : 14

Birinci Baskı : 1967
İkinci Baskı : 1975
Üçüncü Baskı : 1977
Dördüncü Baskı : 1978
Beşinci Baskı : 1979
Altıncı Baskı : 1986
Yedinci Baskı : 1995
Sekizinci Baskı : 1999
Dokuzuncu Baskı : 2005
Onuncu Baskı : 2009

**BU KİTAP**

Bu kitap, Nisan 1966'dan Mart 1967'ye kadar, **Diriliş** dergisinde **DİRİLİŞ** imzasıyla yayınlanan başyazılardan oluşmuştur.

**© Diriliş Yayınları.** BU KİTAP DAHİL BÜTÜN ESERLERİMİZİN TÜM YAYIN HAKLARI SAKLIDIR (Değerlendirme amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yazarın yazılı izni olmadan, hiçbir surette alınamaz, çoğaltılamaz, çevirisi yapılamaz, radyo, TV'lerde okunamaz, kaset ve CD'lere aktarılamaz, İnternet dosyası açılamaz).

**Baskı-Cilt:** Bayrak Matbaacılık
Davutpaşa Cad: No:14/2 Topkapı-İstanbul
İstanbul- Şubat 2012

# İSLÂMIN DİRİLİŞİ

# İSLÂMIN DİRİLİŞİNDE AVRUPA'NIN DURUMU

Rönesanstan bu yana geçen beş yüz yıla, "Avrupa Dönemi" dense yeridir. Bu dönemde Asya, bir ölüm dalgınlığı içindedir. Afrikaysa yoktur. Daha doğrusu gerçek anlamıyla var değildir. Yalnız Osmanlı Devleti, bizim büyük devletimizdir ki, Avrupa içinde ve dışında, Asyayı bu ölümcül durgunluktan ve geleceğini sezmişçesine Avrupalıyı taşkınlıktan kurtarmaya çalışmanın iki yüz yıllık hummasını yaşamıştır. Ama, O da, sonunda karanlık Asya Duygusunun elinden yakasını kurtaramaz. Dünyaya bakışında bir neşe taşıyan ve tabiatı olduğu kadar, daha da fazla Doğuyu yağmalamaya çalışan yalnız Avrupadır bu dönemde. Amerikaysa, uzun bir süre kendi sınırları içinde kalan, zengin bir dekorda fışkırmış ikinci bir Avrupadır.

Yeni bir Dönemin, Asya ve Afrika Döneminin başladığı bu çağda, artık "Avrupa Dönemi"nin değeri tartışılabilir. Bir yandan, en çok, şimdi tartışılmalıdır ki, Yeni Doğan Dünya, daha iyi, daha mutlu bir dünya olabilsin. Problem, Asya ve Afrikanın dirilişinde en önemli, fakat şatafatsız, böbürlenmeden yer tutan ve önderliği gün geçtikçe gözle görülür bir hal alan İslâm Bölgesi içinse daha hayati bir biçim ve şartı taşımaktadır.

Her eser bir yankı ister. Bu dönemdeki Avrupa inşası, yüzyıllarca, Asya ve Afrikada en ufak müsbet bir cevap uyandırmamıştır. Asya da, Afrika da, Avrupalıları yeni bir medeniyetin ve yeni bir sesin sahibi olmaktan çok, güçlü bir barbar gibi görmüştür uzun süre. Daha doğrusu, Afrika onu bir büyücü gibi görmüş, Asya bir barbar gibi. Ve bu görüşler, Avrupalıyla Asyalı ve Afrikalı arasında içten bir anlaşma ve karşılıklı kaynaşma kurulmasına engel olmuştur. Dünyanın bu genel reddedici tutumu, bir nevi bu evrensel melankoli, nihayet Avrupanın içine de sıçramış ve iki dünya savaşı, kendini suçlamaya elverişsiz bir yapıda arka arkaya iki patlama olarak çıkmıştır. Avrupanın, Dünyadan cevap alamamasından doğan bu parçalanış ve çatlama görünüşü, Asya ve Afrikaya, artık öç gününün geldiğini şuuraltlarından sezdirmiştir. Yani Avrupa dışa dönük mizacı yüzünden bir melankoli yuvası olamamış, çember parçalayan bir çılgın gibi davranmıştır bu yüzyılın başında. Dışa dönüğün azabı, bir intihara doğru

gelişirken, peşinden bütün bir dünyayı sürüklemek ister. Bir asil gibi bile intihara gitmedi; kimseye zarar vermeden bir kılıcın üzerine atlayarak kendini ortadan kaldırma yolunu seçmedi; kendi yanarken, Neron gibi Romayı da beraber yaktı. Bu alevlerin ışığında yavaş yavaş Asya ve Afrika uyanmaya başladı. Bir zenci kabilesine büyücü olarak giren şarlatan bir beyazın, yıllar içinde en ufak bir sevgi ve sempati görmeyince, insanlarla yavaş yavaş ilgisini kaybetmesi ve bunun sonucunda şaşkınlıkla yapacağı bir iki yanlışlığın onu ele vermesi ve böylece, bir kere de şarlatanlığı anlaşılınca içine düşeceği korku ve telaş gibidir bugün, Avrupanın dünya önünde düştüğü durum. Avrupa, bugün, Dünya tarafından linç edilme korkusunu yaşıyor. Sartre'dan Toynbee ve Russel'a, Albert Camus'den Gabriel Marcel'e kadar Avrupa düşünür ve filozofları bu geleceğin ürpertisini duydular.

Avrupanın en büyük dramı şudur: Kendini hiçbir zaman sevdirememesi. Belki kendinden korkulmuş, çekinilmiş, hatta sahte yaltaklanmalar da görmüş, fakat hiçbir insanoğlunun sıcak bir yakınlık duygusunu elde edememiştir. Bu medeniyetin, öbürleriyle ilgisinde ilk görülecek şey, önce gelmiş hiçbir medeniyetin şahit olmadığı bir antipati ve cevapsızlık karşısında kalmasıdır. Zekasının hep tekniğe doğru kayışı da bu sevgisizliğin doğurduğu güvensizlik psikolojisinden ileri gelse gerektir. Avrupa, git git bir "akıl varlığı" haline

gelmiş, böylece kendisi de eseri olan teknik dokuya doğru bir iniş ve "düşüş" eğrisi çizmiştir.

Bu tarihi antipati, Avrupa için bir nevi bir cezadır. Kendinden önce gelen her medeniyet, daha önceki medeniyetlerle bağdaşma yoluna gitmiş, Roma, Yunan medeniyeti ile kaynaşmış, Hıristiyanlık Romayla uyuşmuş, İslâm, ölü Yunan kültürünü, faydalı bir ayıklamadan sonra dirilterek kendi kültürüne katmış, Yahudilik ve Hıristiyanlığı gerçeğe çağırmışken, Rönesans sonrası Avrupa, gerçek bir ümanizmden yoksun olarak, kendisine her müsbet alanda öğretmenlik, yol açıcılık yapmış olan İslâm Medeniyetini bütün gücüyle inkara, yıkmağa, yok etmeye çalışmıştır. Dünya tarihinin bir eşini kaydetmediği bir medeniyet olan Endülüs Medeniyetinin katili bizzat Avrupa değil midir? Kendi hocasına saygı borcunu unutan, çömezinden sevgi beklememelidir. Avrupanın dışındaki insana bakışı, bugüne kadar, sadece tabiata bakışı gibi olmuştur. Şimdi, Asya ve Afrika'ya çevirdiği silâhın geri tepmesi, kendine dönmesi, tersine işlemesi olağan sayılabilir. Aralarında tek temas aracı silâhtı. Asya ve Afrika ilkin Avrupaya kendi silâhlarıyla cevap veriyor. Sonra da, Doğuya mahsus silâhların sırası gelecek...

Asyanın (Çinin) ve Afrikanın intikamı çetindir. Avrupa bunu gün gün daha bir şiddetle idrak ediyor. Avrupa Birliği çalışmaları bu idrakin bir eseridir. Avrupa Birliği gerçekleşse bile, O, tarihi bir kıskaçtan kurtulabilmek için, karşısındaki bü-

tün bir dünya içinde bir koruyucu, bir bağışlayıcı bulmak zorundadır.Bu bağışlayıcı, bu kurtarıcı, Avrupayı insanlık bütününe adapte edici yalnız İslâm Gücü olabilir. Avrupanın, geleceğini garanti etmesinin birinci şartı, Avrupa Birliğini gerçekleştirmekse, ikinci ve daha az önemde olmayan şartı, İslâmın yeniden canlanışına set çekmemesi, hatta destek olmasıdır. İslâm ülkeleri bütünleşir ve Dünya önüne bütün gücüyle çıkabilirse milletlerarası tarihi kan dâvaları son bulur. Avrupanın bugüne kadar İslâm Dünyasında uyguladığı makyevelik usuller bir son bulmazsa, bu, bizim kadar ve hatta bizden çok (çünkü: artık İslâmın Uyanışını hiçbir engel durduramayacaktır.) kendisi için "basübadelmevtsiz ölüm" olacaktır. İslâmın Dirilişi deyimiyle şüphe yok ki, İslâm halklarının dirilişini söylemek istiyoruz. Yoksa İslâm prensiplerinin değil. Çünkü: İslâm prensipleri hiçbir zaman ölmemiştir ve ölmez, her zaman için dipdiridir, ezeli ve ebedidir.

## İSLÂMIN DİRİLİŞİNDE ASYA VE AFRİKA'NIN DURUMU

Asya ve Afrika geliyor dedik. Asya uyanarak ve Afrika, siyasî ve tarihî anlamda var olarak geliyor. Geliyor ve geliyorlar ama önleri bir ova gibi apaçık ve bir yaz göğü gibi masmavi ve bulutsuz değil. Rusya ve Amerika, Avrupa, bütünüyle Batı

(çünkü: artık Rusyanın Batıdan sayılacağı günler pek yakındır) bütün güçleriyle bu Asya ve Afrika ayaklanması ve baş kaldırmasına yüklenecekler-dir. Bu uyanışa karşıdan durup bakacak değiller-dir elbet. Bunun için, Avrupa ve Batının, Asya ve Afrikadan geleceğe ait kuşkularından daha çok, Asya ve Afrika'nın bu Batıdan korkmaları yerin-dedir. Belki de Batı, Amerikası Rusyası ve bütün Avrupasıyla, bu Asya-Afrika kımıldanışını daha başlangıçta ezmek isteyecektir. Her medeniyetin geleceğini bir seziş tarzı ve koruma üslubu vardır. Metodik de olsa, eninde sonunda bir şüpheden doğmuş ve güvensiz sağlam bir iç destekten mah-rum olan ve bütün başarısı tekniğin çevresinde kümelenmiş bulunan Batı Medeniyeti, bir Hintli-nin boyun eğişiyle teslim olacak ve hemen ellerini havaya kaldıracak değildir. Düşünce, sanat ve si-yaset gücünün, bu, kendisi için karanlık değişme-yi artık durduramayacağını anladığı noktada, bel-ki o vakti bile beklemeden, bütün silâhlarını Asya ve Afrika'nın üstüne bir Vezüv Yanardağı gibi bo-şaltacaktır. Vezüv'ün karşısında bir Fujiyama vardır ama Batı Tekniğinin karşısında henüz bir Doğu Tekniği yoktur. Şu anda, Batıdan geçme tür-lü düşüncelerle tükenmez kargaşalar içinde kıvra-nan Asya ve Afrika, Batının bu son ve nükleer öf-kesi önünde ne yapacaktır? Dayanabilecek midir? Yoksa bütün insanlık bir yok oluşun arefesinde midir? Kıyamet midir bu ? Asya ve Afrika, böyle bir savaştan yıkılmış olarak çıkmasa bile bir daha

ayağa kalkabilecek midir? Kalkarsa ne zaman kalkabilecektir?

Öyleyse uzlaştırıcı bir bölge ve kütleye, Batı kadar, hatta şu an için, Batıdan çok, Doğu muhtaçtır. Bu uzlaştırıcı insanlık bölümü, Müslümanlar ve Müslümanlıktan başkası olamaz. Hatta, İslâm, Doğuya, yalnız Batıyla çatışmalarında uzlaştırıcı bir yardım yapacak bir millet değildir. İslâm, Doğunun başı ve önderi olarak Batıyı da yola getirecek tek hakikatin sahibidir. Nasıl geçmişte Batı Medeniyetinin kendini bulmasında İslâm Medeniyeti kaynaklarından faydalanması başlıca rolü oynamışsa, Doğunun da, bugün ve gelecekte, kendini bulması ve ortaya koymasında, birinci müracaat kaynağı İslâm olacaktır. Ama belki bu sefer medeniyet stokundan çok İslâm ruh, zeka ve ahlakına, cihat şuuruna, kısacası İslâm ümanizmasına başvurmak gerekecektir. Asya ve Afrikanın uyanmaya başlayan dev enerjisini ancak İslâm Mucizesi bir faydalı ve verimli kanala alabilir, akıtabilir. Gerçek bir dirilişte bu böyle olur. İslâm doğunun içinde kökleşti ve onu bir yerleşme yeri saydı, bir yurt bildi; Batıya baktığı gözle pek ona bakmadı. Ona daha uzun bir mühlet verdi ve tanıdı. İşte bugün mühletin bittiği gündür. Doğu, bugüne kadar, tarihinin dinamiği içinde yatan bu mühleti değerlendiremedi. Şimdi, Doğunun hayatını borçlu olduğu soru, İslâma takınacağı tavır ve vereceği cevapla çözülecektir.

Asya ve Afrika, bu yeni medeniyet dönemleri-

ne tam hazır olarak mı giriyorlar? Bu hazırlıktan, her şeyden önce, insanda ve toplumda, gözle görülmeyen duygu ve düşünce dinamiğini söylemek istiyoruz. Medeniyeti ilkin medeniyet yapan, insanı önceki insandan ayıran mantık, düşünüş, duyuş ve vaziyet alış değişikliklerinin yeni bütündeki köklülük ve temelliliğini, orijinal insan yapı ve sesini söylüyoruz. Çin, ilkçağlar medeniyetinde kendine mahsus bir medeniyet kurmuş bir ülkedir. Orta ve yeni çağlar boyuncaysa hep kurumaya, sönmeye, çürümeye ve köleleşmeye doğru gitmiştir. Şimdi, yeni bir fışkırış içinde olursa ve oraya doğru gidecekse, bu, bu ülkenin, tarihinde ilk olarak bir medeniyet doğurması demek olmayacak, belki medeniyetinin dirilişi olacaktır. Tabii ki, çağın şartları ve tarihin pedagojisi içinde. Afrikaysa (Kuzeyi hariç), ilk olarak bir medeniyet yoğuracaktır. 20. Yüzyılda Çin ve Afrikanın içine girdiği değişme prosesüsü, birinde bir medeniyetin yeniden dirilişi, öbüründe ise bir medeniyetin ilk doğuşunu verecek imkân ve şartları taşıyor mu ve taşıyabilecek mi ?

Eski bir medeniyetin yeniden dirilişinin genel çerçevesi ile mücerret bir medeniyetin doğuşundaki asgari muhteva, şart ve çerçeve nedir? Asya ve Afrikanın bugünkü hallerinin bu açıdan ele alınması, şimdiki büyük tarihî tecrübelerinin başarısı için ilk kaba tahmini verecektir.

Çin'den, Hint'ten ve genel olarak Asya'dan önce, Afrikadaki gelişme için sorulacak en önemli so-

ru şudur: Afrika'nın bu, hızlı değişmesi, ayağa kalkması, helezoni ve dikine dönüşmeleri, parça parça ve bütün olarak yeni bir biçime bürünmeleri ve öze kavuşmaları bir adaptasyon olayı mıdır? Yani batı medeniyetine adapte oluşları mıdır? Yoksa yeni bir medeniyetin, SİYAH MEDENİYET'in bir uvertürü müdür? Avrupa düşünürleri iyimserlik ve kötümserlikleri, ihtiyat ve güvenleri ölçüsünde şu veya bu hükme katılıyorlar. 20. Yüzyılın ortasını aştık. Ve şu anda kesin olarak söylenebilecek olan, bu bir adaptasyon olsa bile, çağın başındaki adaptasyon biçimi bir adaptasyon değildir ve şartların elverdiği, yani Batının belirli bir zayıflık gösterdiği an, birden yön değiştirerek gerçek ve yeni bir medeniyetin doğuşuna dönüşebilir. Şu andaki haliyle her ikisinin, yani hem bir medeniyetin doğuşunun, hem de Batı medeniyetine adapte oluşun unsur ve imkânlarını birlikte taşıyan bir atılım söz konusudur.

Tekrar Çin'e dönelim. Çin'in ilk medeniyeti eski ve ilk çağlarda olduğuna göre, durumu İslâm medeniyetinin pozisyonu gibi değildir. İslâm Medeniyeti, kelimenin tam anlamıyla, Yeni Çağlar Medeniyetidir. Yeni Çağın habercisi o oldu. Yeni Çağı o açtı, o getirdi. Hatta bugün daha iyi anlıyoruz ki, 1400 yıl önce başlayan İslâm hareketi, Yeniçağ Medeniyetinin gerçek verilerini getirmiştir. Hedef aldığı gelecek henüz gelmektedir, geçip gitmiş değildir. İslâm açık bir medeniyet, ilerleyen, yeni varyasyonlarını ilerde de bulabilecek bir me-

deniyettir. Geçmiş ve kapanmış, mantığı ve kökleriyle kaybolmuş bir medeniyet çağındaki bir medeniyet, bambaşka postülalara dayanan yeni bir medeniyet çağında artık dirilişini yapamaz. Çünkü : Bu yeni medeniyet çağında yetişmiş insanlar için o eski medeniyet kavramları hiçbir anlam taşımaz, unutulmuş ve artık öğrenilmesi mümkün olmayan bir dil gibidir. O medeniyetin kavramlarını bambaşka bir şekilde anlarlar. Ve faydalanmaları modern bir çağrışımdan öteye geçemez. Bu çağrışım ve yankılanma ise, eski medeniyetin bir dirilişi sayılacak bir gelişme olmaz, ancak yeni medeniyetin, tarihî tecrübesinden faydalandığı anlamına gelir ve daha zengin bir varoluşuna yarar. Bu açıdan bakılınca, İslâm Medeniyeti yeni çağlar Medeniyetinin içinde veya başlangıcında doğmuş, hatta onun varlık sebebi olmuş bir medeniyet olduğuna göre, dirilişini yapabilir. Çünkü : bu diriliş, aynı geniş medeniyet çağı içinde ikinci sıçrama ve gelişme anlamını taşır. Çinin kendi orijinal medeniyeti ise kapanmış bir medeniyettir. Dirilemeyecek medeniyetler vardır : Eski çağ medeniyetinin zihne, yüreğe, ruha yapışık, ayarlı ve açık genel mantık yapısı çözülmüştür. Bu genel medeniyetin bir varyasyonu olan eski Çin medeniyetinin canlanması da bu sebeple mümkün değildir. Çin ruhu yeni bir silkinme yapabilmek için Yeni Çağ medeniyeti şartlarında bir senteze ulaşmak zorundadır. Bu senteze gidişte, bu çağın ilk başarılı medeniyeti olan İslâm ve Batı Medeniyetleri kaynak ve örnek olarak önündedir. Bugün

ters bir afyon gibi sarıldığı marksist teorinin bir gün yeni bir medeniyet inşasına yetmeyeceğini görecektir. Eski Çin Medeniyeti bir duygu nüansları medeniyetiydi. Yeni şartlarsa, blok hamleler istemektedir. Marksist teoriyse, bir medeniyet kurmak için gerekli sevgi miktarından mahrum, öç miktarından da taşkındır. Yeni bir medeniyet için bunlardan birini temel almak imkânsız, birini temel almak da bir katastrofa doğru gitmektir. İnsanlık için ve Çin için, Din, temelli ve köklü bir hayat tarzını getirebilir ancak. Bu çağda ve gerçekte Din karakterini taşıyan tek dinse, İslâmdır.

Yeni ve ilk olarak bir Medeniyet alanına giren Afrika içinse, İslâm, hayati bir önem taşımaktadır. Nüfus çoğunluğunun müslüman, Kuzeyinin İslâm Medeniyetine dahil, Kıtasının da İslâm Bölgesiyle coğrafi, ekonomik bir entegrasyon içinde olduğu göz önünde tutulunca, Afrika'da doğmakta olan medeniyetin Yeni bir İslâm Medeniyeti biçimini almaya doğru gidebileceği umulabilir.

İslâm bölgesinin dirilişinde, Asya'dan ve Çin'den, Afrika'dan gelecek tehlikeler, Afrika, Asya ve Çin'e uzanma ve bunları etki altına alarak iç dirilişi kolaylaştırma gibi, kayıtsız kalınamayacak ve devamlı olarak izlenmesi gereken iyi ve kötü tarihî imkân ve motifler vardır. Dıştan gelecek bir handikapla batmamak için, Batıya da, Doğuya da iyice ve sürekli olarak gözlemlemek ve her vakit onlara da İslâm Ruhunu telkin etmek şarttır. Kurtuluş için Kur'an'ın açtığı ve ışık tuttuğu her

yolu denemek gerekir. Başarıyı bize bağışlamaksa ancak Allah'a aittir.

## İSLÂMIN DİRİLİŞİNDE İSLÂM DÜNYASI'NIN DURUMU

İslâm dünyası, Birinci Dünya Savaşına kadar yeniden ayağa kalkmasını Osmanlı Devletinden bekliyordu. Çünkü : Osmanlı Devleti, Yeni Çağlardaki tek büyük İslâm Devletiydi. Kültür, siyaset ve ideolojik hedefleriyle bütün İslâm kütlesini temsil ediyordu. Arap, Hint, Kafkas ve Türk ellerindeki, Afrika'daki müslümanların yüzü hep O'na dönüktü. Osmanlı Devletiyse bir türlü kendini toparlayamıyordu. II. Abdülhamid, çok ileri bir görüşle, İslâm Dünyasının her yanına uzanan bir ilgi ağı kurmaya çalışmışsa da bunun yemişlerini devşirme imkânı bulamadan devletin başından uzaklaştırılmıştır. Birinci Dünya Savaşı Batılılara İslâm Dünyasının son dayanağı olan Devletimizi çökertmek fırsatını verdi. Türkiye hariç, bütün İslâm âlemi Avrupalıların eline geçti. Bu durum aşağı yukarı İkinci Dünya savaşına kadar sürer... 2. Dünya Savaşı, bağımsızlık için bir imkân verdi. Bu imkândan tam anlamıyla değilse de oldukça iyi bir ölçüde faydalanıldı. Bir çok İslâm ülkesi bağımsızlığa kavuştu. Afrika'da bir çok yeni İslâm Devleti doğdu. Böylece, Rusyanın boyunduruğundaki İslâm Ülkeleri hariç, İslâm Dünyası, Kurtu-

luşunun Birinci dönemi olan siyasi bağımsızlık dönemini başarmış oldu.

Şimdi İkinci Dönem – Ekonomik Bağımsızlık Dönemi başlamış, her ülke kendi iktisadî kaynaklarından yine kendisinin faydalanması savaşına girmiştir. Şu anda İslâm Dünyası tam bir iktisadi bağımsızlık savaşı içindedir. Ancak, burada problem birdenbire derinleşmektedir. İktisadi kalkınma hangi sistemle ve nasıl başarılacaktır ? Kültürel ve ideolojik bağımsızlığına henüz hiçbir İslâm ülkesi kavuşmamış bulunduğundan (Bunun üçüncü ve son dönem olarak düşünüldüğü anlaşılıyor. Halbuki, işin en zayıf noktası da burası oluyor. Kültür, ruh, iktisat ve siyaset bağımsızlığı idealini yapısında taşıyan bütün bir diriliş atılımının yokluğu, işte asıl bu, İslâm dünyasının bugünkü buhranının gerçek sebebidir.) sosyalist veya demokratik çözümleri ve programları arasında bocalayıp duruyor her ülke. İlkin ekonomik bir çözüm olarak ele alınan her mesele, kısa zamanda bir kültür problemi haline geliyor. Ve üçlü bir çatışma baş gösteriyor : henüz halkta yaşıyan İslâm görüşüyle, aydınları paylaşan sosyalist doktrin ve batı doktrini arasındaki çatışma. Halkın öneminin az olduğu ve batı emperyalizminden hırpalanan ve şu anda Rusyayı kendileri için yakın bir tehlike olarak görmeyen ülkelerde sosyalist çözüm ağır basıyor. Türkiye gibi Sovyet Rusyanın ne demek olduğunu ve sosyalist bir rejim kurmanın Rusyanın kucağına düşmek anlamına geldiğini iyi bilen

ülkelerde batı tipi çözüm alternatifi ağır basıyor. Ama temelde problem, insan problemi, hayat tarzı problemi, dünya görüşü problemi, kültür seçme problemidir. Osmanlı Devleti zayıfladıkça, Batılılar içimize girmiş, İslâma olan inanç ve güvenimizi yıkmışlardır. Bu güven ve inanç çözüldükçe biz de bütün kurtuluşu batılılaşmakta görmeye başlamışız. Böylece artan, kökleşen bir kültür emperyalizminin, otokolonizasyonun kurbanı olmuşuz. Yeni yetişen kadro tam anlamıyla batıya adapte olmuş bir kadrodur. İslâm Dünyasının her tarafında böyle bir adaptasyon nesli köşebaşlarını tutmuştur. Bu nesiller öyle yetişmiş ve yetiştirilmiştir ki, batılılardan çok kendi kültürümüze karşı koymakta, direnmekte, savaş açmaktadırlar. Bunlar için, İslâm ideali ve kültürü bir alternatif bile değildir. Alternatifleri, yetişme tarzlarına, mizaçlarına, zevklerine, zekâlarına, yeteneklerine ve çıkarlarına göre, ingiliz, fransız, alman, amerikan ve rus ideolojileri, kültürleri ve insan örnekleridir. Bu adaptasyon olayı, katı bir narsisizm cilası altında dipsiz bir aşağılık duygusundan beslenen bir batı romantizminin gölgesinde yürüyüp gitmiştir uzun süre. Gün gelip Allahın eşsiz bir lutfuyla Batı ikinci Dünya Savaşında kendi kendini yemeye başlayınca Asyada ve Afrikada Batıya ve Avrupaya karşı isyan ve savaş bayrakları çekilince İslâm ülkelerinde bir şüphe, Batının tartışılmaz değerinden kuşkulanma başgöstermiş ve bir batı kritiği doğmaya başlamıştır. Ancak, bu kadro sırf batının baskısından dolayı sesini çıkarama-

yan bir şahsiyetli kadro olmak yerine, arada, geçen uzun zaman içinde yetiştirilmiş ikinci, üçüncü, dördüncü kalite batılı bir kadro yapısını taşıdığından, yanlış ve basitçe yorumlanmış batı doktrinlerinin dışına çıkacak bir kafa ve yürek sağlığından mahrum bulunduğundan, kritik ve reaksiyon, baş kaldırma ve dönüşme, direniş ve değişiş, yine batı tipi doktrin ve ideolojiler arasında yer ve yön değiştirme şeklinde ortaya çıkmış ve muhtevasını batı kaynaklarından çekmiştir. İşte her ülkede amerikanizm veya rus aşkı, demokrasi veya sosyalizm, otokrasi veya anarşi düşkünlüğü tarzlarında ortaya çıkan düalizmin asıl kaynağı, bu çoktan olup bitmiş adaptasyondan başkası değildir. Problem, bu adaptasyonun aydın gibi halkların da tümünü emip, eritip sindirememiş olmasından çıkmaktadır. Çok zengin bir maşeri şuuraltına sahip bulunan İslâm halkları, aydınların içine düşen derinliksiz şüphe dönemlerinde, tarihin yedek olarak sakladığı bir güç birikintisiyle, ya bizzat bu aydınlar arası savaşa taraflardan birini tutarak katılmakta ve onları kendi problemlerine ve kültürüne çekmeğe çalışmakta veya ikisinin birden yıpranması psikolojisi hesabına şuurlu şuursuz yardım etmekte, arada da kendi kültür tezini getirecek ve entelektüel plana çıkaracak gerçek aydını savaş alanına birer birer sürmeye ve bu inanç erlerinden bir kadro doğurmaya çalışmaktadır. Demek ki, Bağımsızlığın ikinci dönemine birdenbire üçüncü dönem de karışmış bulunuyor. Aydınla halk, bir batı serinde yapma olarak üretil-

miş aydınla, her şeye rağmen tarihî köklerinden kopmamış halk karşı karşıya gelmiş bulunuyor. Bir kere daha ölümüne Batıyla İslâm karşı karşıya gelmiş bulunuyor. Marufla Münker karşı karşıya gelmiş bulunuyor. Bir fikir halinde, kafa ve yürek alanlarında Mehdiyle Deccal karşı karşıya gelmiş bulunuyor.

İslâm ülkelerinde İslâm Tezinin böylece yeniden ortaya çıkmış bulunmasını adaptasyonun bir anlık tökezlemesine bağladık. Bu böyledir ama bu kayış burada duracak değildir. Bu Batı tipi aydınlar, bugün yeni doğan İslâm Düşünce ve İdealini mutlaka ikili çalışan ve üçüncü bir ihtimale yer vermeyen batılı bir kafa alışkanlığıyla bir nevi bir faşizm gibi görseler de, ortada bir gerçek vardır ki, İSLÂM TEZİ DOĞMUŞTUR. Onun doğmasına engel olunamamış, bu yolda harcanan bütün emekleri boşa gitmiştir. Bundan sonra yetişecek nesillerin gittikçe artan bir oranda bu tezi benimseyecekleri, bir kadro kuracakları, bu kadroyu gittikçe büyütecekleri ve sonunda kaçınılmaz savaşlarını verecekleri bugün artık açık ve seçik olarak görülmektedir. Pakistan'da Mevdudi Hareketi, Mısır'da Müslüman Kardeşlerin Davranışı, Türkiye'de Nurculuk ve Büyükdoğuculuk, İslâm Dirilişinin ilk düşünce, inanç ve aksiyon akımlarıdır. İslâm Tezi yalnız düşüncede ve bir ütopya olarak kalmamış, hatta ülke içi bir aksiyon olma çevresini de taşırmış ve aşmış, devletlerarası diplomasi planına da sıçramış bulunuyor. Dünya Siyaset

Alanında İslâm Birliği en çok dikkat çeken ve tartışılan bir konudur. İngiltere ve Amerikayı kuşkulandıran ve ürperten, Sovyet Rusyayı öfkeden çıldırtan, Fransa ve Almanyayı dolambaçlı aleyhteki çalışmalara yönelten bir tez olmuştur, İslâm Birliği tezi. Daha sadece ortaya atılmakla, henüz kuruluşuna bile başlamadan, bu kadar hücum çeken, iftiraya uğrayan, önlenilmesine çalışılan bir başka siyasi tez var mıdır? Bunlardan da anlaşılıyor ki, Avrupa Birliği kurulmadan İslâm Birliği gerçekleşirse, Avrupaya, Batıya ve Doğuya, İslâm ülkelerinde bir daha gün yüzü görmek nasip olmayacaktır. Sosyalizmin ve materyalist diyalektiğin islâm ülkelerini kaplamasından nice nice hayallere kapılan Sovyet Rusya, İslâm Birliği kurulursa bu hayal ve umutların kurt gibi kaynaştığı yuvaya kireç dökülеceğini gözleriyle görür gibi olmaktadır.

Batılılaşma denen otokolonizasyon ve adaptasyon iflâs etmiştir. İslâm Kültürünü kımıldatmayan ve çarmıha gerili bir durumda tutan bu batı romantizmi, bu ülkelerde, ilim, düşünce ve sanat sahalarında en ufak, batı tipinde de olsa, gerçek bir varlık gösterememiş, bir eser ve bir şahsiyet getirememiştir. Hür düşünce, milli kök ve gerçek aşkından mahrum üniversiteler, kısa zamanda bir siyaset mahfilleri halini almış, varoluş gayelerinden oldukça öteye düşmüşlerdir. Edebiyat alanında, çok istemelerine rağmen, nobel alabilecek ve bu armağanı verdikleri için batılıları utandırmayacak asgari kalitede bir batı tipi sanatçı bi-

le çıkaramamışlardır. Ekonomi alanı ise, zaten bütün bu kolonyalizmin gayesi olarak, alarmı veren belli başlı facia alanı olmuştur. Kısaca, bu adaptasyon, yaptığı büyük yıkıntıların ortasında kendiliğinden çürüyüp gitmeğe başlamış, bu arada boy vermeye başlayan İslâm, İkinci Dünya Savaşında batılıların kendi başlarının derdine düşmeleri anında bir imkân bulmuş ve gelişip serpilmeye başlamıştır. Şimdi, Demokratik Batı Blokuyla Komünist Doğu Blokunun çatışmasından da bir parça faydalanmaktadır. Avrupa, neokolonyalist metodlarını uyguladığı bu son dönemde bir yandan kendini derleyip toplamaya, ilerdeki yüklenişe hazırlanmaya çalışırken, öte yandan bu ülkelerin içindeki batı tezlerini bütün gücüyle desteklemektedir. O kadar ki kendi ülkesindeki komünist bir harekete karşı bütün bir barikat ağı ören Fransa, İngiltere ve Almanya, islâm ülkelerinde, etkisi ve kontrolü altında bulunan bütün kurumlar vasıtasıyla bu hareketi desteklemektedir. İslâmın Canlanış ve Diriliş Hareketi böyle içten ve dıştan örülen bir mukavemet ve saldırış ağlarıyla savaşmakta ve ağır ağır Tarihin tayin ettiği doğrultuda ilerlemektedir.

## DÜŞÜNCEDE DİRİLİŞ

İslâm Halklarının yeniden kendilerini bulmaları için, her şeyden önce, "İslâm aydını"nın gelmesi, onun gelmesi için de, bir düşünce dirilişi

şarttır.

Düşüncede diriliş olmaksızın inançta diriliş gelişemez. İnanışta diriliş olmaksızın da duyuşta, duyarlıkta, yani sanat ve edebiyatta diriliş başlayamaz.

Tanzimattan çok önce, bir düşünce durgunluğuna girdiğimiz doğrudur ve bir gerçektir. Tanzimattan sonra da, genel olarak bu durgunluk sonuna kadar gelişerek hiç düşünmemeye kadar varmıştır. Veya daha kötüsü, sağduyuda kaynağını bulamayan ters bir düşünce akımı, o da cılız ve sık sık kuruyarak gelişip durmuştur. Kopya bir düşünce akımı yani.

Bu durgunluğun ve tersine işlemenin sebeplerini başka yazıya bırakarak, biz bu bölümde, bunun oluş şeklini ve düşünce yapımızdaki etkilerini ve bundan kurtulma yollarını arayalım ve araştıralım.

Düşünce köklerimiz ve düşünce kaynaklarımız kireç bağlamış gibi, içine girdiğimiz hiçbir değişme oluşunu kritik etmiyoruz. Her değişme kendini kritikten korumak için her yola başvuruyor. Sonunda, düşünmeye ve kritik etmeye karşı kanunlar konuyor. Düşünme yasakları, peşin redler, alışılmışın dışına çıkanı aforoz etmeler, totemler ve tabular sistemi kuruyoruz.

Düşünce alanında tam bir aktarıcıyız. Hatta aktarmaya bile yetişemiyoruz. Üniversiteler tarihi köklerinden bağlarını koparmış yapma eserlerdir. Fransız, İngiliz, Amerikan veya Rusya kültür

merkezlerinin bir şubesi gibidirler. Genel düşünce akımında ve ilim alanında bir ekol değerleri ve iddiaları yoktur. Eğitim ve öğretim bütününde, ne tarihçi, ne deneyci bir metod vardır. Aktarmacılıktır temel olan. Bir iki deneyci kıpırdanış da görünüştedir. Deney bile aktarma bir deneydir. Esasen deney metodu, genel dünya düşünce akımının öncü gücüdür. Genel muhteva seviyesini aşmak ve elde bulunanın sağlamlık çürüklük durumunu ölçmek için deneye başvurulur. Deney, en geniş anlamıyla, genel bilgi ve buluşun, bilinmeyene saldırışı ve geleceğin bilgisini elde etme savaşıdır. Bütün İslâm ülkelerinin, bugünkü durumlarıyla, böyle bir iddiayla ortaya çıkmaları mümkün değildir. Hem, bu metodu uygularken, sırf gerçeği araştırabilmemiz için, dış etkinin kalkması gerekir. O da ne mümkün. Değil sürekli ilim çalışmaları, günlük önemli siyasî problemlerimizde bile, buradaki peykleri aracılığıyla "dış basın" denen batı kafası, bize en yarayışsız çözümü empoze eder. Sanki, biz düşünmekten korkarız da bizim yerimize o düşünür.

Deneyci metodun düşünce dirilişimizdeki durumu budur. Aktarmacı metodsa, bir ruh ve kafa köleliği olarak, doğurgan düşünceyi öldürür. Çalışmayan zekayı köreltir.

Geriye belli başlı metod olarak tarih metodu kalıyor: kendi kültürümüzün geçmişini bugüne bütünüyle aktardıktan sonra, ortaya çıkacak düşünce doğrultularında ilerlemek. Yol bu iken, bu-

na asla yanaşmamaktayız. Üniversitelerde ve özel kuruluşlarda, tarihî mirasın bugüne mal edilişinin çok küçük çaptaki çalışması bile, müsteşriklerin, kültürümüzün düşmanı uzmanların yönetiminde, en azından açtıkları çığırların doğrultusunda olduğu düşünülünce, düşüncedeki ölü durumumuzun apaçık sebebi ortaya çıkar.

Misyoner mantığının, batılı sığ bilginin yaydığı peşin hükümler deryasında yüzüp duruyoruz. Profesörler de dahil bütün bir aydınlar kadrosu, düşünce örgüleri bir yığın peşin hükmün eklem ödevini gördüğü bir düşünce mağmasına sahiptir. "Din ayrı, dünya ayrı", Bu çağda da artık dinin hükmü olur mu ?", "Batı Medeniyetinden vaz geçilemez", "Bu çağda artık islâm uygulanamaz", "Kutupta nasıl namaz kılacaksınız?"... gibi yüzlerce peşin hüküm bir örümcek ağıymışcasına düşünce akışımızı bozmuş ve bunaltmış, tek çare olarak da batıdan aktarma yolunu bırakmıştır. Tek açık kapı şu : Batı düşünecek, biz de onu hemen alacağız, kullanacağız. O da, biz daha mevcudu aktarmadan artıp geliştiğine ve değiştiğine göre, yetişememekten gelen bir düşünce hafakanı içine yuvarlanmamız işten bile olmuyor.

Şahsiyetli yerli kültürün gelişimi şeklinde olan normal düşünme durup yerini aktarılanın gelişmesi şeklinde görülen yalancı, yabancı ve sahte bir düşünme, yani düşünme taklidi alınca, ideolojiler, hakikat hakkındaki teoriler, kültür değişme ve seçimleri, hep, moda kurallarına uyar. Yeni bir

düşünce modasına geçen kişi, bir önceki moda akımını, kaç yıl benimsemiş ve sürdürmüş olursa olsun, kıyasıya tenkit ve yenisini kıyasıya takdir eder. Aslındaysa, ne bu tenkitte ve ne de bu takdirde gerçek bir düşünmenin payı vardır. Dil ve dudaklarla katılmadır bu. Yürekle beyin tam anlamıyla suskundur. Beynin zarı katılır da içi katılmaz âdeta. İçi hiç bir şeye katılmaz. Bu yüzden, hiç terk edilmez gibi görünen bir düşünce tutumu, hiçbir çile ve emek çekilmeden kısa bir dönemde hemeninden terk ediliverir. Aslında, bu modalar, bir peşin hüküm yığınından yeni bır peşin hüküm yığınına geçişten başka bir şey değildir. Sanki arkadan biri "kış kış" etmiştir de , bizim horozumuz, bir gübrelikten, hiç bir çile çekmeksizin öbür gübreliğin üstüne uçmuştur. Ve şimdi de başka bir sabahın türküsü adı altında ötüp durmaktadır. Aslında günler hep aynı günler, sabahlar hep aynı sabahlardır. İki peşin hüküm birikintisinin de temel arketipleri aynıdır. Düşünce muhtevasında en ufak bir değişiklik yoktur. İsimler ve renklerdir değişen. Eski muhteva yeni bir terminolojiyle yaşatılmakta, toplumdaki her türlü diriliş davranışları gelecekte vâdedilen bir kurtuluş adına boğazlanmaktadır. Yeni modaya kapılan entelektüel, yalnız büyük geçmişimizi değil, kendinin yakın düşünce geçmişini de bir anda unutuvermiştir. Bu unutuş büyük unutuşun bir uzantısı, bir marjıdır. Bu ikinci unutuş oldukça olağandır da. Yakın geçmişin muhtevası, bir görünüş değişikliğiyle, yeni moda akımının muhtevası olmuştur ama kültür

taşıyıcısı durumunda olan aydın bunun farkına varabileceği bir bilgi, şuur ve yeteneğinde değildir. Ona göre yepyeni bir muhtevayla gelmiştir bu yeni gelen. Bu yüzden niçin kolaylıkla bu yeni gelene adapte olduğunu bile bilemez. Bunu düşünemez bile. Daha dün, o eski akıma nasıl candan bağlı olduğunu unutuverir. Bu değişim daha derin bir incelemeyle bakılırsa, şöyle çok garip bir düşünce sosyolojik pozisyonuyla karşı karşıya kalınır : kendi döneminde kritiksiz kalan düşünce, değişerek bir başka akım adı altında ortaya çıkıyor ve geride bıraktığı muhtevasız boşluktaki kendi yankısını kritik ediyor. Bu da olağandır : kritiksiz bırakılan düşünce kendi kendini kritik eder. Olağandır ama, bu yoldan bir düşünce dinamizmini yakalamak ve onu verimlendirmek, düşünce alanında ilerlemek mümkün değildir. Biz de hep, yeni bir akıma kavuştuk zanniyla bir süre sevindikten ve oyalandıktan sonra birden aynı noktada kalakaldığımızı anlıyor, kendimizi tam bir hesaba çekişi de göze almaksızın, en acele bir usulle, yeni bir modaya eski muhtevamızın fersude düşünce yığınını yeni bir kılık altında aktarıveriyoruz. Aynı labirentte dönüp duruyoruz ve psikoloğun meşhur faresi gibi kendimize bir çıkış noktası ve gün ışığına kavuşturacak bir çıkış ağzı bulamıyoruz. Birkaç yüzyıllık, İslâm dünyasının düşünce serüveninin ve tarihinin özeti budur.

İkinci Dünya Savaşında, Batı kendi içinde bir ölüm kalım boğuntusuna düşünce, İslâm ülkele-

rinde, resmî eğitim ve öğretim, kültür ve düşünce kuruluşları, gizli bir buhrana düşmüş, savaştan sonra da en kolay yoldan, Batı içindeki antiteze saplanmıştır. Üniversitelerimizdeki marksizm hastalığının kaynağı budur. Arap ülkelerindeki sosyalizm de, böyle bir gelenekleşmiş zihin tembelliği sonucunda bir düşünce modası olarak gelişip yerleşmiştir. Ama, bu İkinci Cihan Savaşının doğurduğu Batıya yönelmiş şüphenin bir de müspet bir etkisi olmuş, İslâm ülkelerinde, İslâm düşüncesinin de bir kıpırdanışının başladığına şahit olunmuştur. Bu kıpırdanış ve kımıldama henüz ilk emekleme dönemindedir. Bir yandan, İslâmı yeni nesillere benimsetmek için alçakgönüllü bir çalışma içinde, bir yandan da, Batının kritiğini yapmanın güç çalışması ve çalkantısı içindedir. Düşüncede diriliş, bu bocalayışın durulması sonucunda ağaracak bir gün ışımasında mümkün olacaktır.

Bu duruluşun gerçekleşmesi için dil ve terimler probleminin de halledilmesinin önemi inkâr olunmasa da, bu çağların düşünce cılızlığının neredeyse sembolü haline gelen dille uğraşmak bataklığına saplanmanın da yeri yoktur. Sağlam ve derin düşünce, bir aşka bağlı düşünce, kendi dilini de kolaylıkla getirir. Yoksa, bu son çağlarda içine düştüğümüz dille uğraşma, dil didinmesi, insanoğlunu düşünceden bütün bütün uzaklaştırmakta, öte yandan, sanki bir düşünce getirmiş gibi de aldatmaktadır. Dille uzun uzun uğraşanlar gide

gide düşünceyle insan arasına kalın bir dil duvarı çekmekte ve gerisinde yalancı bir düşünce kütlesini de vehmettiren bu duvarı zamanla düşüncenin kendisiymiş gibi kabul etmekte ve kabul ettirmek istemektedir. Bu eğilim o kadar ileri gitmiştir ki, sırf bu dönemlere hasredilmek, geçmişe ve geleceğe uygulamamak şartıyla, neredeyse şöyle bir kural ortaya konabilecektir : Dille uğraşan dini terkeder... Bu dilciler, dili o kadar ileri sürmüşlerdir ki, neredeyse bu, kültür ve düşünce eşit dil iddiasına kadar varmıştır ve yeni kuşakları dille uğraştırarak gerçek ve temelli bir kültürden mahrum bırakmışlardır. Çünkü dil bir kültür gibi sunulmakta, yalancı ve aldatıcı bir görünüşle kültür ihtiyacı da karşılanmakta ve böylece asıl kültür ve düşünce yoluna gidilmesi zahmetine katlanmadan yeni nesiller sözde kurtulmaktadır. Güya kurtulmaktadır ama böylece de muhtevasız bir kültür, düşünce yapısını kaplamakta, toplum da, devamlı canlı ve muhtevalı bir kültürle temas halinde olmadığı için gün gün düşünme yeteneğini kaybetmektedir.

Bir de, düşünce dirilişi konusunda, İslâm ülkeleri içinde yalnız Türkiye'yi ilgilendiren yazı meselesi vardır. Kendi geleneksel yazısını atarak latin harflerinden yeni bir alfabe düzen Türkiye, bu yazı durumuyla köklü bir düşünce dirilişine gidemez. Geçmişin kültürüyle yazı değişmesi yüzünden tamamen ilgisini kesen türk düşüncesi, temelli bir yapı nasıl kurabilir, bilinmez. Bu yazı, la-

tin harfleri gibi bile değildir. Çağlar içinde yavaş yavaş gelişerek, sert ve kaba yerler yumuşaya yumuşaya, bir düşünceyi, kendisini mümkün mertebe peçeleyerek ifade etmek vasıtasıdır yazı. Bundan ötürü de, her harfin, her yazı unsurunun büyük bir geçmişi ve tarihi vardır. Ama yeni türk yazısı, belki de, dünyada tek geçmişsiz ve tarihsiz yazıdır. Klasik kültürümüzü yeni yazıya aktarmak başlı başına malî bir problem olduğu kadar, ondan da çok, bu yazının teknik elverişsizliğiyle beslenen bir engelle karşı karşıyadır. Klasik kültürle temas kurulmadan da bir varlık olmaya imkân yoktur.

Düşünmek... Bu, insanoğlunun en değerli özelliklerinden biri olan kabiliyetini geliştirmek... İşte, bu tarihî dönemde, İslâm aydınına düşen büyük ödev. İslâm, düşünmeyi, insana sürekli olarak bir ödev bilmiştir. Kur'an, yüzlerce ayette, bu ödev üzerinde durur. Düşünmeğe çağırır. Işığa koşan bir kelebeğin o telâşlı halinden, geceyi, bir dalgayı yararcasına aşan yarasadaki o radarlı yürüyüşten, baharda gülün birdenbire açılışından, sonbaharda bütün bir tabiatın ölüşünden, evrensel bir kefen gibi varlığı bürüyen kıştan, peygamberleri dinlemediği için zamanın kılıcıyla toza ve küle çevrilen medeniyetlerden, ölümden ve ölüm ötesinden, mezardan, doğumdan ve çocuktan, yeraltından, ayın üstündeki altın tozlara kadar düşünmek, insana, Yaratıcı tarafından bağışlanan en soylu bir özellik değil midir? İslâm, düşünmenin

yolunu kesmemiştir. Asıl biz, düşünmeyi durdurduğumuzdan islâmla olan ilişkimizi gevşettik, hatta yer yer kopardık. İslâma olan aşkımızı yitirdik. Düşünme bağımsızlığımızı yitirdik. Zekâmızı kör bir ezbercilik batağına sapladık. Değer hükümlerimizi bir misyoner mantığının ağına taktık. Klasik kültürümüzü müsteşriklerin yorumuna ısmarladık. Hâfıza, ancak tarihin mirasını canlı tutmak için gerekli iken, batı kültürünün deşeleriyle doldu. Üniversiteler, bağımsız düşünce ve kendi kültürümüzü araştırma ve kurma merkezleri olacağına, yabancı misafir profesörlerin sürekli konferans ve seminer müesseseleri haline geldi. Ve misafir yerlileşti, evin sahibi oldu. Evin sahibi uzun bir yolculuğa çıktı. Acaba ne vakit dönecek dersiniz?

## İNANIŞTA DİRİLİŞ

Geçen yüzyılın sonu ve bu yüzyılın başında, İslâm Düşünürleri, Batıya karşı daha çok din ilimleri çerçevesinde İslâmı savunmakta ve müsteşrik etkisini yıkmak için yine müsteşrikin alanında sadece ihtisas diliyle konuşmaktadırlar. Bir nevi müdafaa konuşması. Ferit Vecdi, Reşit Rıza, Muhammed Abduh, Cemaleddin Afgani, ufak bir farkla Muhammed İkbal ve Mehmed Âkif, yıkılmakta olan yapıyı korumak için, bilhassa Batıya karşı, klasik İslâm bilgileriyle donanmış olarak, daha çok ilmi bir muhtevayla ve münazara üslu-

buyla bir düşünce direnişinde bulunurlar. İkbal ve Âkif, buna şiir gücünü de katmak isterler. Ayrıca, İkbal, felsefe ve tasavvufun imkânlarından da bir ölçüde faydalanır. Bağımsızlık ve kurtuluş savaşlarının İkbal ve Âkif'e duygu dünyasının kapılarını açtığı söylenebilir. Şiirin ve tasavvufun da kapısını... Birinci Cihan Savaşı öncesi ve sonrasında, İslâm Düşüncesi, demek ki, ufak bir istisna veya daha doğrusu fazlalıkla, çevresinde bir edebiyat hâlesi taşıyan durumuyla, daha çok, **akademik plandadır.**

Bundan sonra, tekrar İslâm Düşüncesinin uyanması için, İkinci Cihan Savaşını beklemek gerekmiştir. İkinci Cihan Savaşından bugüne kadar gelişen İslâm Düşüncesi, yörüngeyi müsteşriklerin çizdiği akademik plandan, müdafaa ve münazara, reddiye tertibinden çıkararak, tam bir iç düzen, sulh ve savaş tertibi, dünya ve öte dünya yaşama tarzı araştırması, tarihî, sosyal, ekonomik ve siyasî alanda İslâma has dünya görüşü ve sistem denemeleri dönemine, yani **ideolojik plana** girmiştir. Çünkü çağ bir ideoloji çağı oldu. Batı demokrasisi ve komünizm birer dünya görüşü ve doktrini olarak, hızla, dünyayı iki düşünce ve yaşayış bloğuna ayırdı. İslâm düşünürleri, kendi dünya görüşümüzü çizerek, müslümanları üstünde yüzlerce bilya taşıyan dünya topacını hızla çevirip fırlayan bilyaları yutan, yani bu çelik yemişlerle karnını doyuran iki dünya canavarının, kızıl ve kara canavarın elinden kurtarmak, İslâmı ayrı

ve üçüncü blok olarak kendi toprağında hüküm sahibi kılmak için çalışıyorlar. Hatta yalnız müslümanları değil, bunalmış bütün insanlığı islâma çağırıyorlar. Bu çağrı bir sistem çağrısıdır. İslâmdan alınan ilhamla yeni bir islâm toplumu örmek için sunulan tekliflerdir. İslâm ülkelerinde, yeni bir idealist gençlik, bu aksiyoncu düşünürleri okuyarak, en küçük hareketlerini izleyerek gün gün yetişiyor, olgunlaşıyor, artıyor ve İslâmın entelektüeller kadrosunu kuruyor. Bu düşünürler, düşünceye, ayrıca, umut, şevk ve gerçek aşkını katmış, hayatlarını islâma adamış ve İslâm uğruna harcamış bulunuyorlar. Türkiye'de Necip Fazıl Kısakürek, Mısır'da Seyyid Kutub ve arkadaşları, Pakistan'da Mevdudi, Nedevi ve arkadaşları, Kuzey Afrika'da Malik Bin Nebi ve daha bir çok yazar, düşünür ve şair bu çağın ikinci İslâm düşüncesi hareketini yürütmüşler ve İslâm insanının kültür, siyaset ve ekonomide batı köleliğinden kurtulması için bir düşünce cihadına yer yer, ülke ülke girişmişlerdir. Bu uğurda hapislere atılmış, suikastlere uğramışlar, hatta can verip şehit olmuşlardır. İslâmın, geçirilen mahkûmluk yıllarından sonra tekrar ayağa kalkması için ileri atılmışlar ve müslüman halkları uyarmaya var güçleriyle çalışmışlardır. Bu, bu çağın en büyük destanıdır. Bir düşüncenin diriliş destanıdır.

Yine bu ikinci dönemdedir ki, bu düşünce canlanışına paralel ve belki de ondan da önemli olarak, **inanışta diriliş** de başlamıştır. İslâm ülkele-

rinin üstünden batılıların ve batıcıların baskısı kalktıkça, halkta örtük ve gizli bir şekilde yaşayan inançlar açığa çıkıyor. İnanç duygusu uyanıyor. Akademik planla inanç planı arasında köprü ödevini ideolojik plan yazarları görüyor. Anlaşılıyor ki, yıkıcı düşünceler ve aksiyonlar, halkın derinliğine inememiş, yüzeyde kalmıştır. Din sevgisi ve bağlılığı, baskı altında, insan ruhunun en derin tabakalarına çekilmiş duruyor. Baskı kalktıkça, her insanda ve toplumda dışa ve yüzeye doğru yükseliyor.

Bir cüzzamlının sıhhate kavuşması gibi, inançsızlaşmış niceleri tekrar inanca ve İslâma dönüyor. Sosyolojik ve tarihi bir gerçektir, İslâm ülkelerinin hepsinde bir inanç canlanışı vardır. Âmentü, genişliğine ve derinliğine, sınırını ilerletiyor, çerçevesini geliştirip büyütüyor. Bu âmentünün ses yükselişi yanında, dillerden gönüllere inip kök salma gibi bir derinleşmesi de vardır. Sanki iki transformatör kurulmuştur. Yarı müslüman, yarı avrupalı, yarı komünist, yarı devrimci, yarı muhafazakâr... bunlardan birinin veya bir kaçının özelliğini taşıyan fetret insanına artık yer yok. İki insan oluşuyor, tam müslüman veya tam inkârcı. Tam sağcı yani müslüman, tam solcu yani komünist. Her kişi, günlük hayatında bile bu iki kutbun kendine doğru çekişini duymakta ve yaşamaktadır. Cemiyette hızlı bir değişim ve dönüşüm vardır: ya tam kara, ya tam ak. Griye yer yok. 150 yıldır İslâm ülkelerinde gittikçe geçmişten kopan

ama büsbütün de batılılaşmayan bir nevi bir kültür galatı insan tipi oluşuyordu. İkinci Cihan Savaşından sonra bu olumsuz gelişme durumu, yerini çok hızlı bir oluşuma bırakmıştır. Kısa zamanda yepyeni bir tip insan oluşacaktır. Biri tekrar geçmişe bağlanmış, İslâmın en ideal dönemlerini örnek alarak geleceği değerlendirmek isteyen yeni "İslâm insanı" , öbürü de İslâmlık, gelenek ve ülkeyle ilişiğini kesmiş, kökten yabancılaşmış marksist tip. Bu ikincisi, iki yüzyıllık batılılaşma serüveninin bilançomuza yüklediği kaçınılmaz bir pasif unsurdur. İlerde, İslâm insanı kütleleşir ve kat kat toplulukları kendine çekerse, o zamana kadar sol kutupta birikmiş olan bir kütlenin olduğu gibi değişerek ona katılması da mümkündür. Bu hızlı değişim ve dönüşümlerin olduğu dönemlerde bu türlü kaymalar olağandır ve bunda şartların payı olduğu kadar ideolojilerin özündeki başarı ve gerçeklik payının söyleyeceği son sözün de payı vardır. Toplumun derinlik katlarının da etkisi büyüktür. İslâm insanının yeniden doğuşunda dış şartları ve imkânları İkinci Dünya Savaşı vermiştir. İç şartı ise iki grupta toplayabiliriz : İslâmın her zaman diri kalan gerçeklik değeri, İslâm kültür ve düşüncesinin çağdaş ve gelecekteki medeniyetlerde kaçınılmaz yerini alabilecek bir öz ve yapıda bulunması; ikincisi de, İslâm halklarının şuuraltlarının İslâm özlemiyle dolu olması. İslâm kültürü ve düşüncesi normal gelişmesini yaparken İkinci Cihan Savaşının sonucunda bir parça nefes alma imkânı bulan halkın şuuraltındaki İs-

lâm umut ve özlemleri şuur planına çıkmış, bu halk inanışlarındaki canlanma ile düşüncedeki gelişmenin yaptığı altın terkipten "İslâm insanı" neşvünema bulmaya başlamıştır. Bir kere genel çerçeve kurulunca da yeni insanın oluşması hızlı bir dönüşme olarak gelişmeye başlamıştır.

İslâmın temeli elbette inançtır. Aksiyon, inancın, toplumun müesseselerine uzaması sonucunda kendiliğinden doğacaktır. Ufak bir kadrodaki inanç, düşünceyi, düşünce, kütlenin şuuraltını zorlamış, bundan, kütle inancı belirmiştir. İşte, islâm, bu inanç temeli üzerinde hızla yükselecektir.

İnanış dirilişinde en önemli kütle hareketi olan Nurculuk, belli başlı bir örnektir. Nurculuğun en çok üzerinde durduğu "ihlâs", inançların gönülde derinleşmesi ve samimi inanışın doğuşu demektir. Allaha, Peygambere, öteye, kadere ve hesaba, gayb âleminin kudret erleri olan meleklere yürekten inanmak, işte ihlâs budur. İhlâslı inanış olmadan da gerçek bir İslâm insanı olmak ve İslâmı tekrar insanlık içinde gerçekleştirmek, İslâm uğruna gerekirse can vermek yolu açılamaz. Bu bakımdan, İslâm inanışının dirilişi ve bunun belli başlı kadrosu olan nurculuk, İslâmın ihlâs doktrini ve bunun uygulanması, canlanması mihveri etrafında döner. Karşı çıkanlardaki aşırı tepki de göstermektedir ki, inanıştaki bu canlanış, problemin şahdamarına dokunmaktadır. Başarıyla yürümektedir.

Eski Yunan, Roma, Bizans ve Hıristiyanlık medeniyetinin taş artıkları, hem de devlet eliyle yer altından çıkarılarak hayatlandırıladursun, İslâm halkları, tarihin hiçbir çağında görülmemiş bir şekilde camileri onarmakta, yenilerini yapmakta, Kur'an öğrenimine önem vermektedir. Bunlar bir inanış direnişinin en canlı ve tartışma götürmez sosyolojik ve tarihî şahitleridir. Bütün imkânsızlıkları içinde bile bu harikayı başaran halkın bu canlanış durumu batılıları şaşırtmıştır.

İslâm inancı, öylesine bir canlılık içindedir ki, yalnız kendi ülkesini aydınlatmakla kalmamış, bir yandan Amerikaya, bir yandan Avrupaya kol atmış, Afrikadaki gelişmesi ise bir kıtanın kısa zamanda müslümanlaşması ve bağımsızlaşması sonucunu doğurmuştur. Böyle bir başarının onda birini hıristiyanlık gösterebilseydi, Avrupalı düşünürler, bunu çağın, hatta yeni zamanların en büyük olayı olarak selâmlarlardı. Ama başarı İslâma ait olunca ölüm kadar sessizdirler. Bile bile konuşmayan bir insanın dilini yitirmesi gibi, samimi olmayan bir susuş, Avrupa düşüncesini kısırlaşmaya, batmaya kadar götürebilir. Hıristiyanlığın çalışması hileye, aldatmaya, ilk bakışta çeken, fakat köklü olarak bağlanılamayan bir öze dayanmaktadır. Dış imkânları sonsuz, fakat muhtevadan mahrum bir hareket oluyor misyonerlerin çalışması. İslâm ise dış imkânlardan mahrum olmasına rağmen özündeki gerçeklik ve harikalıkla insanları sessizce ve en alçakgönüllü bir biçimde

kendine çekiyor ve yeniden doğmuşcasına taptaze bir ışıkla dolduruyor. Her zaman dipdiri olan Kur'an'ın hayat bağışlayan ışığıdır bu.

Çocuk, Kur'an'a doğru koşuyor, yüreği bir inanç ışığıyla aydınlanmış olarak. O, avrupalı ve komünistten bambaşka ve farklıdır. O, bambaşka bir inanç muhtevasına sahiptir. O, öteye, görünmeyen âleme, öldükten sonra tekrar dirileceğine inanmaktadır. Öbürlerinin habersiz bulunduğu görünmeyen âlemin kuvvetleriyle, silâhlarıyla donanmıştır. Ne kendisini, ne silâhlarını bildikleri bu genci yolundan kim çevirebilir ?

## EDEBİYAT VE SANATTA DİRİLİŞ

Bir kültürün, bir halkın ölü bir çerçeveden çıkarak, çağı kuran ve anlamlandıran ülkelere eşit bir etki yüküyle dipdiri olarak ayağa kalkışında, edebiyatın ve daha geniş bir ele alışla sanat ve kültürün payı, ruhun vücuttaki payı gibidir. Grek Medeniyetinin başlangıcında Homeros'un tahtı boşuna yükselmiyor. Roma'da söz kudreti, devlet adamı olmanın ayrılmaz bir parçasıydı. Devlet adamının ihtişamında, söz ihtişamı hükmetmenin baş dayanağıydı. İslâm da, geldiği zaman, Yedi Askı şairlerini gölgede bırakan, şiirlerini pörsütüp Kâbe duvarlarından indirten bir söz ve belâgat mucizesiyle geliyordu. Onları ölçülemeyecek kadar aşmak, başarının ve başarı sürekliliğinin te-

meli oldu. Yani başarı, başlangıçta, edebî bir başarıydı. Kur'an'ın getirdiği fizikötesi ürperti önünde eğilmeyen sert ve dik bir baş kalmıyordu. Gelen her yeni ülkü, terimlerini de getirmek zorundadır. Bu, yeni bir kültür değişmesi işidir. Yeni kültür yerleşmesinde, veya bir kültürün bir başka kültüre dönüşmesinde, yeni, âdeta büyülü bir dil ve üslûp şarttır. İslâmdan sonra gelen bütün hareketler de, hep, ilkin bir edebiyat faaliyeti, bir manifest yağmuru, bir yazar ve eser akıntısıyla başlamıştır. Kültür bile çok defa edebiyatla bir tutulur; birinci kaynağı edebiyattır da ondan.

İslâmın bu yüzyıldaki uyanışı hareketinde de edebiyatın önemi küçümsenemez. Âkif, bir şairdir ve aksiyonunu daha çok şiiriyle yapmıştır. Türkiyemizde, islâmın güçlü kalemi olan Necip Fazıl da, bu yola, ilkin metafizik bir kaygıyla, "öteleri kurcalayan" üstün bir şiir aracılığıyla girdi. Risale-i Nur'un da, son derece etkili bir sesi ve üslûbu vardır. Bir bakıma, Risale-i Nur, tek başına, bir islâm kültürü külliyatıdır. Onun, Anadolu'da, okumamış insandan aydın insana kadar büyük bir kütleyi yeniden islâm kültürü ve inancıyla eğittiğini, adeta, Anadolu'da yeni bir kültür akımı doğurduğunu ve bir kültür savaşına giriştiğini görmemek mümkün değildir. Türkiye'nin dışındaki islâm ülkelerinde de çok defa islâm önderlerinin aynı zamanda tanınmış edebiyatçılar olması olağan görülmektedir. İkbal, büyük bir düşünür olduğu kadar, büyük bir şairdi de. Seyyid Kutup ise,

yalnız bir din ve sosyoloji bilgini, sadece bir aksiyoncu değil, bir edebiyatçı ve bir edebiyat bilginiydi de.

Bunlar böyledir ama, şunu da hemen belirtmeli ki, islâmın canlanış hareketinde, edebiyat faliyeti henüz yeterli bir ses, muhteva, çeşitlilik ve etki gücüne ulaşmamıştır. Çağdaş islâm edebiyatının, inanış, düşünce ve aksiyon canlanışı kadar bir yenilenme, tazeleniş ve canlılık gösterdiği iddia edilemez. Bir kıpırdanışın olduğu bir gerçektir ama bu kımıldanma, hele karşı doktrinlerin ve batının bugünkü edebiyat durumları düşünülünce, bütün dünyayı ürpertecek yeni bir estetiğin başlangıcı olacak bir güce ulaşmamıştır. Bugün islâm ülkelerindeki edebiyatı islâm edebiyatı saymak mümkün değildir. Hele, roman alanı baştan başa bir sol edebiyat halindedir. Genellikle roman, baştan sona, ziraat konulu, sol güdümde bir türün tutturulmasına zorlanmış ve zorlanmakta olan bir tutum içindedir. Tarihten, metafizikten, halkın şuuraltından, genel edebiyat gücünden habersiz ve mahrum, yapma bir tarzda doktriner bir roman. Şiir, gerçi, çok kısa dönemlerde bir çok yeni akımı deneyerek, az çok, evrensel bir başarıya ulaşmamasının şuuruna varmışsa da, bu sezgi ve şuurla hemen kendiliğinden islâm kaynağına döneceğini çıkarmak da aldatıcı bir iyimserlikten öteye geçemez.

Mimarî, biraz da malzeme ve vasıtaların çok değişmesinden, teknik ilerlemelerden olacak, tam

bir estetik felç içinde, batı mimarisinin kopyası ve kopyacısı durumunda. Meşhur islâm mimarisinin aydınlığı, ulviliği, ahenk çizgileri, şahadet parmağını sembolleştiren minareleri nerede, bugünkü mimari nerede?

Resim, sinema ve tiyatro gibi... İslâmın klasik sanatları içinde bulunmayan veya çok minik ölçüde varlığını duyurup bugün için kaybolmuş veya kaybolmakta olan plastik ve görünüş sanatlarının da, bugün islâm dünyasında tam bir şahsiyet yokluğu ve asgari estetik sınırının çok altında kıvrandığı bir gerçektir. Soyut resmin önderleri Klee, Mondrian ve Kandinsky'nin doğu ve islâm kaynaklarından yararlandıkları biliniyor. Picasso'nun da hattatları inceleyip Kur'an yazısını öğrenmeye başlaması ve islâm yazısı dersini alıp hazırlayacağı tablolardan bir sergi açmaya niyetlenmesi, bu soyut resim anlayışının iyi bir gelişmesi ve sonucudur. Biz, tiyatromuzu orta oyunundan, sinemamızı, soyut sinema olarak Karagözden, resmimizi de minyatür, hattatlık, çinicilik motifleri, tezhip sanatları ve modern soyut resim sanatından çıkaracağımıza, nedense, sağcı çevrelerde bile, soyut resme karşı, figüratif resim tutuldu. Halbuki, figüratif resim, açıkça islâm inanışlarına ve sanat görüşüne, genel dünya anlayışına ve ifade üslubuna aykırıdır. Başlangıçta batı sanatına tam cephe alan çevremiz, sonradan bir alışkanlık ve zamanla tepki gücünü kaybedişinden olacak, artık, klasik batı sanatlarını benimsemekte, ancak

yeni ekollere karşı direniş göstermektedir. O zaman, bu direniş, islâm kültürünün şuuruna varmaktan ileri gelmiyor da, sadece yeniliğe karşı yabancı olmaktan ve yadırgamaktan doğuyor ki, ruhun durmaksızın ilerlemesi ve Allah'ın bağışladığı ruhî, zihnî ve maddî nimetlerini keşfetmesi kuralına, bu islâm kurallarına taban tabana zıt bir tembellik duygusuna köle olmuş oluyoruz. Halbuki, bu iki resimden islâma yaklaşanı yine de soyut ve non-figüratif resimdir. Soyut resmin, özü yönünden, islâmdan ayrıldığına şüphe yoksa da, biçim bakımından islâm sanat kaynaklarından faydalanmış olması, sönük de olsa, ortak bir kesim doğurmaktadır. Öyleyse, nasıl o bizden yararlanmışsa biz de, kendi soyut resmimizi kurarken, öz, duygu ve düşünce muhtevası, şuuraltı gölgesi, ülkü hayali islâma dayanmak şartıyla, ondan faydalanabiliriz. Meleğin bile ürkerek uzaklaştığı figüratif resme ve sanat değerinden bile mahrum, putlaştırılan kişilerin portrelerine ise, gerçek adına da, sanat adına da paydos! Resimde de, sinemada da, tiyatroda da bugünkü batı ekollerini taklide özenti yersizdir. Soyut sinema, sinemada "saf şiir ekolü", "Karagöz" ün çok değişik bir ölçüde yenilenerek "rüya sineması" ve "hayal sineması"nın kurulması söz konusu olabilir. Tiyatroda da, olsa olsa , soyut tiyatro, islâm tiyatrosunun kuruluşunda bir biçim örneği verebilir. Muhtevaysa, daima ve mutlaka islâm ruhuna ilişkin olmalı, işlenen realite mutlaka kendi realitemiz olmalıdır. Şiir,

resim, tiyatro, sinema, metafizik bir temele oturmalıdır. Hayatın ve hayat anlayışının en derin tabakasını dillendirmeyen, seslendirmeyen bir sanatın ömrü uzun olamaz. Bütünüyle insanlık, hele islâm ülkesinin içinde bulunduğu acı durum, yeni dünyaya hazırlanıştaki bilinmezliğin verdiği ürperti, insanlığın geleceğinin üstünde asılı duran nükleer silâhların korkunçluğu, doktrinlerin amansız ve kıran kırana savaşı, yeni devletlerin doğuşu, en ilkel kabilelerin birden parlayışı, varoluş şevklerine bitişik batış helezonları, çağdaş sanatın önüne serili bir alandır ve şairi, sanatçıyı bir rokoko düzeninden çok, bir kader teması etrafında dönme gereğine çekiyor. İslâm edebiyat ve sanatının yeniden en üstün bir sesle ortaya çıkmasında, çağın isterlerine de uygun olarak, birinci kural, metafiziğe eğilmekse, ikinci kural da soyuta (mücerrede) yönelmektir. Katkısız tevhid, bilhassa sanatta mücerredi ön planda almaktadır. Her medeniyet ve kültürün belli başlı bir özelliği vardır. İlk çağlar medeniyeti, mücerrede tamamen yabancı, konkre bir öze sahipti. Hıristiyanlık bir köprü medeniyetidir. İslâm, yeni çağ medeniyetini açmıştır. Bu çağın özelliği mücerrede doğru yürümektir. Bunun içindir ki islâmın en gelişkin sanatı, edebiyat olmuş ve şiir alanının en büyük anıtları islâm şairleri tarafından dikilmiştir. İlim alanında da cebir yine islâm medeniyetinin getirdiği bir ilim dalı ve bütün müsbet bilgilerin lisanıdır. Cebir dili olmasaydı, Batı, fizik, kimya alanında bugünkü

başarılarına ulaşamayacaktı. Bugün, batı sanatı da bir çok alanlarda soyuta yönelmiştir. Fakat soyutun asıl sahibi ve hayatla ilişiğini kestirmeyeni, realiteye varoluş hakkını tanıyanı, islâmdır. Öyleyse, bugün sırf ihtilalci, nihilist ve anarşist çevrelerin, şuuruna varmadan batının bu yeni ekollerine sırf yenilik olduğu için yönelmeleri, bizim onlara bir tepki olarak, Batının klasik sanat anlayışını benimsememize sebep olmamalı, kendi sanatımızın köklerini yine kendi kültürümüzde aramalı ve batının soyut macerasını da göz önünde tutmalıyız. Birinci plana, eskiden olduğu gibi edebiyatı alarak, öbür sanatları da islâm kültürünün tabii yemişleri halinde diriltmeli ve verimlendirmeliyiz.

Sanatı, sadece bir telkin vasıtası olarak da düşünmemek gerekir. Telkin ödevini yapabilmek için bile, sanatın her şeyden önce bir medeniyet fenomeni, tabii bir veri olarak varoluşunu kabul ettirmesi gerektir. Sanat, bir şey için olmadan önce, vardır. Kendi varoluş kurallarına ve hayat şartlarına göre varolduktan sonra, topluma ve toplumun ülküsüne yararlı olması söz konusu olur. İnsan gibi.

Medeniyet dirilişimizin, kendi kültürümüzü tekrar canlandırışımızın belli başlı bir bölümü olarak, sanatımızı, İslâma özgü sanatı dile getirmeliyiz. Kendi kaderimizden, kendi duyarlığımızdan kendi sanatımızı örmeliyiz. Klasik sanatlarımızı, edebiyatımızı, eserlerimizi, anıtlarımızı hayata

kavuşturmak için sarfedeceğimiz göz nuru ve alınterinin karşılığı, yeni bir sanatın, geleceğin bağrından olgunlaşmış bir salkım üzüm gibi koparılarak bize bağışlanması olacaktır. Mevlüt, başlıbaşına bir estetiktir. Ama onu yalnız başına bırakmayalım. Edebiyat küçümsemesini yıkalım. Genç şairleri, transandantal sanata doğru akıtalım. Ey Dicle, Ey Bağdat, Ey Şam! Ey Fırat, Ey İstanbul, Ey Diyarbakır! Ey Nil, Ey Mısır! Ey aydınlık şehir Medine, nerede senin, kelimeleriyle, ürpertili sesleriyle, insanlığı, balrengi bir insanüstüler bölgesine, ilhamın yüce dünyasına çeken şairlerin?

Şair, geleceği bugüne çeker. Bizden birkaç yüz yıl ilerde yürür. Ülkümüzün, geleceğin yüzüne işlenmesini istiyorsak -ki bundan başka kaygı kaygı olmağa değmez ve yaşamak bunun için olursa bir anlamı var demektir-, onu, bugünden, şiirin ve edebiyatın, sanatın, kültürün malı yapalım. Çünkü, bugün şiir ve edebiyata giren, yarın, hayata girecektir.

## AKSİYONDA DİRİLİŞ

İnsan için bir başka eşi ve benzeri bulunmaz bir dünya ve öte dünya görüşü, bir hayat tarzı, bir kültür ve bir medeniyet olan islâmın, çağımızda yeniden ayağa kalkışında, inanış, düşünce ve sanat temelleri bir betonarme örgü gibi, bir çınar kökü örneği binbir kıvrımıyla islâm halklarının ve

bütün insanlığın derinliklerini sıkı sıkıya tuttuktan sonra aksiyon dönemi gelecek, aksiyon yemişleri dalları basan kiraz, bir yılda yedi kez üzüm veren asma kütüğünün verimiyle devşirilecektir. En verimli hasat, hakikatin hasadıdır. Çünkü: hakikatin ekiminde, dünyanın nicelik artışı kanunlarının en etkilisi ve zenginiyle birlikte, bereket dediğimiz, manevi artış kanununun en keskini ve cömerdi geçerli olacaktır. İslâm aksiyonunda, yalnız insana bağışlanan güç değil, kozmik kudretleri yedeğinde tutan melek de ayrı iş görecek, çalışacaktır. Şehitliğe gönül vermiş cihad erlerinin aksiyonunda, ne şandır o evrene ki, bütün varlığıyla o savaşa koşar ve askere yazılır. Şehit adaylarının her ileri attığı adımda bastığı yere arş iner ve orada artık arş'ın kanunları işler. Bedir Savaşı ebedi modeldir. İnanç tam, güven tam, sabır tam, cihad tam olduğu anda, zafer de tamdır. Uhut, Bedir'in fotoğraf sanatındaki negatifi gibidir. Akın siyahı. Bu temel elemanlardan biri bir parçacık da olsa eksikse (söz gelimi, sabır yeterli değilse), zaferlerin en kesini bile yenilgilerin en acıklısına dönüşebilir. Tarih boyu bütün yenişlerimizde Bedir'den bir koku, bütün yenilgilerimizde Uhut'tan bir koku vardır. Yani, Bedir de, Uhut da sürekli modellerdir. Ne Bedir bitmiş, ne de Uhut. Tarih boyu bütün zaferlerimiz Bedir'in bir devamı, yenilişlerimiz Uhut'un bir devamıdır. Bedir ve Uhut tarihin içine girdikten sonra çağlar boyunca ilerlemekte ve arkalarında derin bir iz bırakmaktadırlar. Hen-

dek savaşıysa, Bedir'le Uhut arasında bir köprüdür. Bir yöne geçişli, Bedir yönünde geçişli bir köprüdür.

Çağımızdaki islâm savaşçısı da ya Bedir, ya Uhut ya Hendek savaşını yapacaktır. Aksiyon bu savaşlardan birinden geçmek zorundadır. İslâm, ilâhî teklifle yüklü olarak, bu ilâhî savaş modellerinden birinin dışında savaş tertibine giremez. Bu savaş tertiplerinin dışında islâm ya savaşta değildir ya büsbütün yoktur. Birkaç yüzyıldır Uhut modeli savaşlar veriyoruz. Savaşlarımız, çok kısa süreli ihlâslarımıza karşı bir Bedir görünüşünü alıyorlarsa da, hemen arkasından, Uhut'un kalın bir lav örtüsü gelip onu kaplıyor. Uhut savaşları vere vere Hendek modeline yaklaştık. Bugün dünyanın dört bir bucağında islâm inancı yavaş yavaş tutuşan bir Hendek savaşının ilk kımıldanışları içindedir. Bu kez Bedir en önce değil, en sonra gelecektir. Her yandan tam bir düşman hendeğiyle çevrili bulunuyoruz. Onlara göre bu son imha savaşıdır. Bize göreyse, varlığımızı artık bir daha inkâr edemeyecekleri kadar net bir hale getireceğimiz bir ispat savaşıdır. Bedir bir tez, Uhut bir antitez, Hendek ise sentezdi. Başlangıcın diyalektiği elbet böyle olacaktı. Şimdi sonun diyalektiğinde antitezin saldırısı (Uhut serileri), sentezin yani varlığımızın savunması (Hendek serileri -ki şimdi o dönemdeyiz-), sonunda da tezin zaferi (Bedir'in dirilişi) gelecektir. Rövanş, Bedir'indir ki, ondan sonra zafer ebedi olsun.

Bütün islâm ülkelerinde, islâm varolma savaşını yapıyor. Bu savaş tam bir Hendek savaşı şartlarını taşıyor. Klasik modele uygun olarak, zaman zaman safımızdan bir savaşçı, bir kahraman hendeği aşarak destanını yapıyor ve bu uğurda can veriyor. Bunun en beliğ örneği, şehit Seyyid Kutup örneğidir. Amerikada, Afrikada, Asyada ileri atılanlar belki geri dönmüyorlar ama islâmın varlığını da kanlarının en koyu rengiyle tarihe yazıyorlar. Kan izi demire bile işler ve asla çıkmaz. Şehit kanının izini ise, dünyanın hiçbir zımparası çıkaramaz. Dünya kâğıdı bu yazıyı ölünceye kadar taşıyacaktır.

Aksiyondaki eksiğimiz, henüz bu aksiyonun arkaplanı ve altyapısı olan, inanış, düşünüş ve duyuş dirilişimizi bütünleyememiş olmamızdan doğuyor. Şüphe yok ki, islâm aksiyonu, düşünüş, duyuş ve inanıştan ayrılmaz. Onların başladığı yerde aksiyon da başlamış demektir. Ama, burada söz konusu olan teori-pratik, doktrin-aksiyon bileşiğinde, her safhada hangisinin egemen olması gerektiğidir. Mekke ve Medine dönemlerinin sırası da bize göstermiştir ki aksiyonun, yüzde ellinin çok üstüne çıktığı safha son safhadır. Zaten, bu da, ruha öncelik veren islâm inancına uygundur; öncelik ve üstünlük veren. Bununla birlikte, inançların yerleştirilişi döneminde de aksiyonun yokluğu farz edilmemelidir. Sadece birinci dönemde, düşünce ve inanış aksiyonu, ikinci dönemde de, onlar bir yandan kat kat arta dursun, bir davranış aksiyonu (saf aksiyon) başlayacaktır.

Düşünce, inanış ve duyuş diriliş ve aksiyonlarımız tamamlanır tamamlanmaz, davranış aksiyonumuz başlayacak, zaferin ve savaşın metodu bulunacak, dayanak bir toprak ve bir kütle bulunacak ve bütün inanmışlar bir Baş etrafında toplanacaktır. Şimdi, bütün gecemiz ve gündüzümüz bu yöne dönmelidir. Doğan çocuklar bu kadroya aday olarak düşünülmeli.

İslâm aksiyonu bütün ihtişamıyla başladığı zaman sahte aksiyon sarhoşu kapitalizm, hıristiyanlık, komünizm ve ırkçılık, aslan görmüş hayvan sürüleri gibi yuvalarına çekileceklerdir. Ordusuz savaş, başsız ordu, sabırsız zafer olmaz. Cihad, bütün dallarıyla oluşmadan, ışığa çıkmaz. Ormanı ürperten aslanın bir görünüp kükremesi için yıllar ister.

Kapitalizmin aksiyonu, ezmek, komünizmin aksiyonu, zincire vurmak, hıristiyanlığın aksiyonu ışığı söndürüp karanlığın büyüsünde uyuşturmak, puta tapıcılığın aksiyonu, evren şarabıyla kızıştırıp uçuruma koşturmaktır insanlığı. Yunan medeniyetinin aksiyonu, puta tapıcılık aksiyonunun, Roma aksiyonu da, kapitalizmin antik modelleridir. İslâm aksiyonu ise, Yaratıcı-insan- evren arasındaki sulhu getirmek ve hayata ebedi barışın kanadını germek, anlamın en yaşanabilir sevincini aşılamaktır.

Kur'an "Oku" diye başlıyor ama bütün surelerinde aksiyon, iç kaygıyla birlikte yürüyor. Kur'an'da, hakikat, teorik bir anlatışla değil, aksi-

yonla birlikte, ilim, sanat, tarih, hakikat, aksiyon, birbirinden ayrılmaz bir mucize içinde kaynaşmış ve vahiy dediğimiz bir öze dönüşmüş olarak geliyor.

İnsan, aksiyonla varlığını belirtiyor. Ağını örmek örümceğin bir aksiyonuysa en üstün bir varlık olduğunu belirtecek bir anıtı içinde ve dışında yükseltmek de insanın aksiyonudur. İşte, tarih bu anıtı inşa etmek demektir. Anıtsa İslâm'dır.

Çağımızı dolduran islâmın kültür ve bağımsızlık savaşından daha güçlü ve daha haklı bir aksiyon yoktur. Kendini benzinle yakan bir budistin intiharının bile soy bir aksiyon sayıldığı bir çağda, kendini müslüman bilen bir kişi, islâmın aksiyonu olan, erdem, melek, kutsallık, bilgi ve kurtuluş taşan, insanın en büyük eğiticisi, öğretmeni ve önderi cihaddan nasıl geri durabilir?

# İSLÂMIN ÇAĞRISI

## İNSANA ÇAĞRI

İslâm, insanı bir kere daha çağırıyor. Bakalım, insan, bu çağrıya yabancı ve ilgisiz kalacak mı?

Hemen bir dağa bitişik aydınlık bir kasabada çeşmelerin gün doğmadan insanı çağırışı gibi, baharda tarlaların çiftçiyi çağırışı gibi, şubat ayında sonsuz kar ovasının gece yarısında oyuna doymamış çocukları, arkadaşlarının dili ve sesiyle çağırışı gibi, martın çağırışı gibi, haziranın çağırışı gibi İslâm, insanı çağırıyor.

Bakalım insan, bu çağrıya yabancı ve ilgisiz kalacak mı?

Batıya koşan Afrikayı, İslâm, Doğuya çağırıyor. Bir gecenin ayak yürüyüşüyle koşan siyah ırkı, İslâm, seher aydınlığına çağırıyor. Doğuda duran Çin'i Batıya çekiyor. Bakalım, bütün bir insanlık, Merkezde, İslâmda toplanacak mı?

Müslüman babadan ve müslüman anadan gelen, dünya kütüklerine müslüman diye kayıtlı, birbirini müslüman adıyla çağıran, ama islâm hariç, kaç yol ve yön varsa o yöne doğrulan ve yola dalan, kurt görmüş koyun sürüsü gibi bir doğuya bir batıya koşuşan müslüman kütleyi, islâm, yeni bir dirilişe çağırıyor. Bir paradoks dilini kullanarak diyelim, vakit gelsin görelim, müslümanlar islâmın çağrısına kulak verecek mi?

Kur'an canlı, diri ve kutsal diliyle çağırıyor, kadim yapraklar arasından. Namaz, vücutlardan ve ruhlardan bir Cebrail nefesi gibi geçerek çağırıyor. Oruç, bir ilkbahar bulutu gibi şehirlere iniyor ve suya hasret insanları çağırıyor. Kâbe, anıt bir meşale gibi, yolların en birikmiş kavşağında, çağırıyor. Buyruk çağırıyor, yasak çağırıyor. Farz ve sünnet, hazır ve gayb çağırıyor. İslâm çağırıyor.

İsrafil'in surundan daha keskin bir sesle İslâm çağırıyor. Ama Allah'ın sağırlaştırdığı kulağa kim sesini işittirebilir?

Batı Medeniyetleri sonbahar yapraklarını döktü. Her yer güneşte yanmış yaprak kızıllığı içinde. Akşam geldi, dağlar kurşunlaştı. İnsan bir kere daha o yakıcı yalnızlığını duyuyor.

Doğu Medeniyetleri ise, bir fosil ölümü içinde, arkeolojik bir konudur.

İşte şimdi Sina Dağındaki, ateş, yanmış insanı çağırıyor. Beşikteki çocuk konuşuyor. Doğuran kadından değil, çağrıyı ondan dinlemeli. Ağaçtan putlar ateşte çatır çatır yanacak kadar kurumuş-

lardır ve onların odun olarak kullanılacağı "büyük kış" da gelmiştir. Çocuk İbrahim balta kullanacak yaşa ulaştı. Peygamber Hira Dağından inmiş örtüleri bir yana fırlatmış. Denizlerin mürekkep ve ağaçların kalem kesilip yazsalar önünde bitecekleri tükenmez kutsal sözler Mekkede, Medinede, bütün ufuklarda çınlıyor.

İnsansa, kutlu rüyalardan bile uzakta uyumaktadır. Şafak gelmiş kapıya dayanmış, bıçak boğazda, güneş ırmakta, kuzu annesinin memesine yaklaşmakta. Yine de insan uyumaktadır.

Dağların, kâğıt tomarları gibi bir toplanmadığı kalmış, suların bir yedi kat yerin dibine batmadığı kalmış, Buğday başaklarının bir saman bitkisi olmasına ramak kalmış. Makinayla insanın ikiz kardeş olması gün meselesi.

İnsansa, kurtarıcı çağrıyı duymamakta direniyor.

## MÜSLÜMANA ÇAĞRI

İslâm önce müslümanı çağıracaktır elbet. O, her şeyden önce, müslümanın kendine dönmesi için yükseltilmiş bir sestir. Av ve savaştan önce av ve savaş borusu öter. Boru çalınır ve avın olsun, savaşın olsun bütün üyeleri ilkin kulak kabartırlar, sonra, önceden konuşulmuşcasına bir yerde toplanırlar. Sonra av başlar. Hakikatin eşsiz avında insanı avlamak için av ve savaş güçleri olan

gerçek inanmışlar kadrosunun oluşması gerekir. Bu kadronun yapı kaynağı elbet müslümanlardır. Fark fark islâmdan uzaklaşmış da olsalar, yine av kokusu ve savaş tozu onların üstündedir. Kimileri baba katında müslümandırlar, kimileri dede katında. Kimilerinde müslümanlık bir folklor, kimilerinde sararmış bir vesika, hatta kimilerinde utanç ta olsa, bu kutsal mirasın taşıyıcıları yine de onlardır. Ola ki av borusunun sesini duyunca çoktan unutmuş gibi oldukları bu ses çok tatlı anılarla onların yüreklerinde geçmiş ve kaybolmuş mutlu zamanı canlandırsın ve diriltsin. İçlerinde artık yosun bağladıkları yatakları dürsünler ve kendilerine dönsünler. Müslümanın kendine dönmesi kültür ve medeniyet hamlesini yeni baştan islâma ayarlaması demektir. Bunun da en büyük belirtisi, düşüncesi onun kültürüyle yoğrulacak, keskinleşecek ve tazelenecek, davranışı, İslâmın çizgisinde gelişecek ve onun cihad aksiyonunu yüklenecektir. Yüreği, İslâm içtenliğiyle kabaracak, yaşantısı islâm yaşantısı olacak, çağı, islâmın değer yargılarıyla yorumlayacak, sorumluluğu islâmcı bir anlam kazanacaktır. Bu bir çile demektir. Müslümanların islâma yeniden dönüşleri, Kur'an-ı yeniden bulmaları, hadisi ve sünneti yeniden anlamaları, klasik islâm düşünce ve teoriğini, çağdaş islâm düşüncesini, tarihî islâm pratiğini şuura getirmeleri demek olacaktır. Gelenekleşmiş bölümler yıkılacak, çatışmalar durdurulacak, sapmalar düzeltilecek, yeni, diri bir islâm insanı ortaya konacaktır. Bu insan, bütün hayatını

islâmın dirilişine adayacaktır. Bu ülkelerden, bütün dünyanın gözü oralara çevrilecek şekilde islâm yeniden fışkıracaktır. Bunlar, ikinci ilkler olacaktır.

Müslümanların kendine dönüşmesi, başka bir kültüre dönüşmelerinden daha güç ama tek kurtuluş umutları olacaktır. Bu ne bir doğal gelişmeyle ne de bir devrimle olabilir. Bu, olsa olsa, üstün, derin ve samimi bir sesin çağırışıyla başlayan köklü bir dirilişle olur. Bunun şartları yeni bir diriliş kadar komplekstir. Ama, baharda toprağın kabarışını hiçbir güç durduramaz ve geri çeviremez. Sabah geldi mi uyuyan her canlı da mutlaka uyanacaktır. Sur çalındı mı bütün ölüler de dirilecektir. Yaratıcının vâdettiği geri döndürülemez bir kader şartı ve dönümüdür bu.

Tarihin bütün yükü bu neslin omuzlarındadır. Bunu yüklenen varolacaktır. İslâmın müslümanlara çağrısı, bu ağır ama şanlı yükü omuzlamaya çağrıdır.

Bir İmam gelecek ve Tarihle birlikte diyecektir ki:

Müslüman, derinleş. Eşyayı olduğu kadar insana ve toplumlara doğru da derinleş. Öyle derin ol ki, sendeki çekim gücü, eşya ve insanı bir vehim dünyasının buğuları gibi senin sularına çeksin... Bir ikindi vakti Galata Kulesini arkana almış, Köprüde, Yenicamiye doğru yürürken yanından geçenler, bir bakışta, yeryüzünde henüz gerçek bilgisini taşıyanların tükenmediğini anlasınlar.

İnsan, beş yüz yıl önce İstanbulda, bin yıl önce Bağdatta, bin üç yüz yıl önce Mekke'de, bin dokuz yüz yıl önce Kudüs'te, üç bin yıl önce Mısırda, dört bin yıl önce Babilde üstün insanın bulunduğunu bilir de, kendi gününde yaşayacağına inanamaz. Sen, derinliği öylesine yüklen ve getir ki, her insan bu derinliği kendi derinliği sansın, şuuraltında bir umut buğusu, gerçek insana rastlayacağı güvenini kaynatıp dursun. Senin derinliğinden topluma bozbulanık öyle bir cemre düşsün ki, gözüyle görmese, kulağıyla işitmese, eliyle tutmasa bile gerçeğin var olduğunu, kubbelerde çınladığını, kemerlerde bir örgü olduğunu duysun ve sezsin insan. Namazda, oruçta, zekâtta, hacda, hac yollarında derinleş. Akşam vakti, güneşin batışından paniğe kapılan kuşların çığlıklarında, sabah, dağ doruklarından günün huzurunu getiren yumuşak ışıkların gümüşsü tüylerinde derinleş. Trajik olma, trajedide derinleş. İstekle kan akıtma, akan kanda derinleş. Çocuğunu hep teknik öğretime koşturuyorsun, çağın alışkanlıklarına ve eğilimlerine uyarak. Onu edebiyata ve düşünceye de yönelt.

Müslüman, şuurlaş. Çileleş ve şuurlaş. Hazreti Hüseyin'in sırf bir dünya günü görmek için şehit olmadığını bil ve şuurlaş. Din ve gerçek için ebedi bir modeldir sana O. Komünizmin senin insanını eritmek için nasıl arılar ve karıncalar gibi çalıştığını gör ve bu ağı parçalamak için şuur kılıcını keskinlet. Hıristiyanlığın, kendi ülkesindeki yenilgisini senin ülkendeki zaferle kapatmaya ça-

lışan Papalığın ihtirasını sez. Şuur yığınağı yap. Doğuyu, Batıyı tanı. Geçmişi iyi bil ve geleceği iyi düşün. Zamanın her atomunda tarih dolduran bir av yap. Şuurlaş, şuurlaş, öyle şuurlaş ki, dıştan gelen her yıkış planının daha ilk maddesi açıklanmadan, sen son maddesini söyleyeceksin. İlerleyişlerinde metrelerine kilometrelerle cevap verecek bir şuur gerek sana. Şuurunu öyle bütünleştir ki, içine yabancı hiçbir madde karışmasın ve orada küf bağlamasın.

Müslüman, birleş. Bir tek el, bir tek gövde ol. Bir tek şuur ör. Sımsıkı birliğe ermeden, lâmban yanmaz. Tüten bacalar, akşamları yanan lâmbalar, oda ışıkları, hep aynı ailenin bacaları ve lâmbaları gibi olsun.

Erdemlikte en yüce olmalısın ki, peşin hükümle seni aşağı görmeye gelen kendi aşağılığını görsün.

Müslüman, islâmı öyle sağ ve diri, canlı yaşa ki, seni öldürmeye gelen sende dirilsin.

## YAHUDİYE ÇAĞRI

Yahudiler, binlerce yıldır bir Mesih (diriltici) bekierler. Onlara göre, bu diriltici gelecek ve onları kurtaracaktır. Bu, Mısır ve Babil esaretleri zamanında doğmuş, bu esaretlerden kurtulduktan sonra da ortadan kalkmamış bir inançtır. Halbuki bir değil bir çok kurtarıcı gelmiş ama onlar ırk gu-

rurları ve tarihî saplantıları yüzünden onları inkâr etmişlerdir. Maddî bakımdan kurtarıcı bekliyorlarsa niçin bekliyorlar, dünya nimetleri bütün onların elindedir. Siyasî bakımdan bekliyorlarsa niçin bekliyorlar, aşağı yukarı gizlice dünyayı idare edenler onlardır, gizli dünya devletini kuranlar onlardır. Yurt istiyorlarsa, çağın en büyük faciasını bir fantezi uğruna işlemekten çekinmeyerek bir milyon müslümanı yurtlarından koğmuş ve oraya yerleşmişlerdir. Din ve iç dünya açısından bekliyorlarsa -ki bunu asla kabul etmeyeceklerdir-, o kurtarıcı gelmiştir. İşte İslâm. Dinleri donmuş ve katılaşmış, kapalı bir din halini almıştır. Dünyanın bütün güçlerini kendileri ellerinde bulundurdukları ve dünya acılar içinde kıvrandığı halde ne din, ne madde güçleriyle buna bir çare bulmaya çalışmaktadırlar. Yürekleri katılaşmış, daha kötüsü marazileşmiştir. Irk gururu onlara insancıl olmanın bütün yollarını tıkamıştır. Kafka'da yankılanan bunalım budur. Büyük filozofları Martin Buber'in denemesi felsefe sınırları içinde kalmış, yahudi kültürünü ümanist bir yöne çevirememiş, yahudiyi olumlu bir çerçevede insanlığı inşa işine katamamıştır. Bundandır ki, yahudiler nice dünya nimetlerine boğulurlarsa boğulsunlar, ruhlarındaki bu ukde çözülmemektedir. Yahudi ruhu köklü bir değişime uğramadıkça bu ukdeden kurtulamayacaklar, isteseler bile insanlarla ilgilerinde sömürme eğilimlerini yenemeyecekler, bir gün de şu veya bu ülkede bir öç patlamasıyla karşılaştıkları zaman bile onun gerçek sebep ve anlamına

eremeyeceklerdir. Yahudi ruhundaki kör düğümü ikiye biçerek çözecek ışık kılıcı Kur'an'da bulunuyor, bunu bir anlasalar. Kabiliyetlerini, ırklarının özelliğini belirten yine Kur'an'dır. İnsanlık evrenine en mümkün merhametle katacak olan yine Kur'an'dır, bunu bir bilseler. Hazreti Musa'nın parmağı Kur'an'ı işaret ediyordu. Dünyanın bütün güçlerini ellerinde bulundurdukları halde, dinlerine en ufak bir ilgi devşiremiyorlar; dinleri böylesine ırklarıyla kaynaşmıştır.

Yahudi ırkı, kendisi istemese bile, insanlığın durumundan ötürü büyük bir değişikliğe uğramak zorundadır. Son çağlarda bütün ihtilâl ve devrimlerde oynadığı rolle insanlığa ancak negatif yönden entegre olmuştur. Bu tarihî gerçek, onun insanlığa olan ihtiyacının şiddetini göstermiş ama çare ve şifasını verememiş, hatta insanlıkla yahudiliğin arasını onarmayı daha da güçleştirmiştir.

İşte İslâm, namaz ve oruç, öte dünya inancı, bütün insanlık gibi yahudiliği de hakikate, kurtuluşa, kurtulduktan sonra da kurtarmaya çağırıyor.

Hazreti İbrahim'in çoktan kaybettikleri izini bu yolda bulacaklardır, arasalar.

## HIRİSTİYANA ÇAĞRI

Yahudilerle hıristiyanlar arasında fark şurada: yahudiler Tanrının kendilerine ait olduğuna inanırken hıristiyanlar sözde daha alçakgönüllü

davranarak Tanrının değil de oğlunun kendilerini kurtardığına inanırlar. İslâm onlara anlatmıştır: Tanrı ne yalnız onlara, ne yalnız bunlara ait, hepimize aittir. Daha doğrusu, biz, bütün insanlar ve yaratılmış ne varsa, hatta yokluk dünyası bile yalnız O'na aittir. O'nun tasarrufundadır. İnsanlar arasında hiçbir kişi, hiçbir ırk, hiçbir topluluk, hiçbir kütleye Tanrılığı bakımından bir ayrım gözetmemiştir. Oğluysa yoktur. Bununla bir yakınlık sembolize ediliyorsa, baba-oğul parabolüne ne ihtiyaç var? Şüphe yok ki, Allah, insana, bir babanın oğluna yakın olmasından daha yakındır. Hatta, bir insanın kendine bile kendisinden daha yakındır. "Biz size şahdamarınızdan daha yakınız" ayeti bunu gösteriyor.

Hıristiyanlık Roma'yı altetmiştir ama Roma da hıristiyanlığı altetmiştir. Birbirini karşılıklı değiştirmişlerdir. Böylece hıristiyanlık kurtarıcı din özelliğini kaybetmiştir. Katolik katılaşması hıristiyanlığı büsbütün çıkmaza sokmuş, protestanlık devrimi bir anlamda kurtuluşa doğru bir adım atma anlamına gelmişse de, bir anlamda da katolikliğin sertliğine tepki olarak dinsizliğe açılış demek olmuştur. Ortadoksluk evrensel olamamıştır. Hıristiyanlık, üyesi toplumlar bütün dünyayı ele geçirince etkisini bütün bütün artıracağına yitirmiş, insanlığın ezilmesine engel olamamış, çağdaş dramın baş sorumlusu bir kütlenin dini olmakta devam etmiştir. Son yüzyıllarda yetişen bütün filozofları, düşünürleri, önderleri, şair ve sanatçıları, yarı yarıya hıristiyanlıktan uzaklaş-

mışlardır. Bütün bir entelektüel dünyasıyla bu derece gevşek bir ilgiye sahip bir din insanlığı kurtarmak iddiasında daha fazla direnemez. Nitekim Papalık, hıristiyanlığın ölümü demek olan komünizme bir taviz vermek zorunda kalmıştır.

Batı dünyasında, hatta doğu hıristiyanlık dünyasında yeni bir din devrimine büyük ihtiyaç vardır. Bu devrim, Yaratıcıyı tam bir tevhid ve tenzihle kabul etmekten başka ne olabilir? Yani İslâma dönmekten, İslâmın çağrısına uymaktan, bütün peygamberleri tanımaktan başka.

Sağlam bir öte ve ebedilik inancı olmadan din din olabilir mi? Yahudiler öteye inanmazlar. Hıristiyanların öte inancı ise bir fanteziden öteye gitmez. Hesap verme şuurunu, karşılık görme inancını taşımazlar. Bu metafizik temel olmadan dinlerinin din olarak ayakta durmasına ve etkili olmasına da imkân elbet bulunmaz.

Yahudiliğe olduğu gibi hıristiyanlığa da yönelen İslâmın çağrısı diyor ki:

Gelin gelin, gerçek Allah inancı etrafında toplanalım.

Gelin gelin, öteye inanalım.

Gelin gelin, hesap vermeye hazır olalım.

Gelin gelin, bütün kitapları tanıyalım.

Gelin gelin, bütün peygamberleri birlikte selâmlayalım.

Gelin gelin, şeytanla ve din tanımazlarla, kötülükle elbirliğiyle savaşalım.

Gelin gelin, Allah'ın görünmez dünyasının kudret erleri olan meleklere inanalım ve onların yardımıyla donanalım.

## DOĞULULARA VE AFRİKALILARA ÇAĞRI

Batılılaşırken veya batılılaşmanın başka bir türü olan komünizm yönüne saparken kendi gelenek ve dinlerinden de sıyrılan doğulu birçok ülke, en geç önümüzdeki çağ içinde büyük ve onulmaz bir inanış kriziyle çalkalanacaktır. Yetişkin islâm öncüleri çıksaydı bu gerçeği hiç unutmayacaklardı. Hiçbir insan topluluğu dinsiz olamayacağına göre, ilerde bu ülkeler yeni ve canlı bir din seçme durumuna geleceklerdir. Bu seçmede şüphe edilemez ki, islâm ön plan alternatiflerinden olacaktır.

Çok vakit vardır ki, Çin ve Hint dinleri bir din olmaktan çıkmış, bir ahlak ve metafizik halini almışlardır. Yeni durum, bunların büsbütün terk edileceğini gösteriyor. Budayı tanrılaştırma, inek kültü, imparatorun güneş-tanrı soyundan gelmesi, tenasüh gibi inançlarıyla bu doğu dinleri ergeç ölmeye mahkûmdu. Bugünkü kültür değişimleri bu ölümü hızlandırmıştır. Bu tür kültürler bir kere ölünce bir daha da dirilemezler. Çünkü: sağ duyuya, gerçeklere aykırıdırlar.

İslâmın doğuya doğru çağrısı, yanlış ve pörsümüş dinlerini bırakırken, ikinci bir yanlışlık yapıp bu sefer de batının bâtıl dini olan hıristiyanlığa

saplanmamalarını belirtme ve evrensel tek gerçek din olan islâma gelmelerini isteme yönünde olacaktır. Bu çağrı, ateş dininin de, güneş dininin de, Allah'ın dininin yanında kül haline geleceğini doğululara anlatacaktır.

Afrikalılar, klan medeniyetinden çağdaş medeniyete geçerken çok hızlı bir değişime uğramaktadırlar. Klan ölürken, klan putları ve klan kahinleri de birlikte ölmektedir. Bunun sonucunda Afrikalılar dinsizlikle din değişimi arasında bir seçme yapmak durumuna gelmişlerdi. Gelişen oluş gösteriyor ki, dinsizleşmiyorlar, yeni bir dine giriyorlar. Bunun da sosyolojik sebebi, medeniyet seviyeleriyle çağdaş medeniyet arasında açık ve seçik bir fark bulunması olsa gerek. Ve ne mutlu bir oluştur ki, bu yeni medeniyet üyeleri hemen hemen kendiliklerinden islâma sarılıyor. Kur'an'da çekirdeklenip boy atmış olan islâmın çağrısı, böylece Afrikada günden güne ağızlardan ağızlara ulaşmakta, islâmın ışıklarıyla her gün bir Afrika ırmağı Allah diyerek çağlamakta, her bahar, islâm bad-ı sabasını Afrika ülkelerinde estirmektedir. İslâmın çağrısı dünyanın her tarafında en yüksek tonuyla duyulduğu ve yükseldiği gün, Afrikanın dipdiri bir islâm kıtası olduğu gün olacaktır.

## DİN VE TANRITANIMAZLARA ÇAĞRI

Çin ve Rusya gibi eski dindar ülkelerde çağın başından beri yayılmaya başlayan komünizm dine

karşı bir tutum içindedir. Henüz romantik dönemini yaşayan bu deccalsı ideoloji, dine karşı saldırılarından bir gün bile vazgeçmiyor. Ama şüphe yok ki, bu durum sonuna kadar gidemez. Dinin, insanın ilkel çağında, bilimin yokluğunda sırf bir evren yorumu olarak doğduğu iddiası oldukça basit bir iddiadır ve dinin karmaşık, derin gerçeğini açıklamaktan uzaktır. Madde içi teknikte ileri de olsa dinden kopmuş bir medeniyetin barbarlığı açıktır. İnsanoğlu, bilimde ve sanatta ilerledikçe soyut kavramlara ve yaşayışlara daha yaklaşacak ve din ihtiyacı gözle görülür bir hal alacaktır. Bazı ilerlemeler sırasında dinden kopuşlar gibi görülen şey, gerçekte geçicidir ve sadece din buhranının bir anlık enstantanesidir. Rus feza pilotunun, "göğe çıktım fakat orada Tanrıya rastlamadım" sözü ilk bakışta dinle ne kadar alay anlamı taşırsa taşısın, gerçekte din ihtiyacının ters taraftan ortaya en kesin ifadesiyle çıkmasından başka bir şey değildir. Bu bir barbar mantığıyla, aslında göğün daha ilk basamaklarında Tanrıyla karşılaşacağı ve cezaya çarpılacağı korkusunun korkmazlık zırhına bürülü tezahürüdür. O feza pilotu bir gün Tanrıyla yalnız gökte değil yerde de karşılaşabileceğini, insanın göğe çıkmasının bir suç olmadığını, göğün tanrı ülkesi yerin insan ülkesi olmayıp hepsinin Allah' a ait bulunduğunu öğrendiğinde dine dönebilecektir. Bunu öğretecek olan da islâmdır ve islâmın ebedi olan çağrısıdır.

SON

# İÇİNDEKİLER

## İSLÂMIN DİRİLİŞİ

7 İslâmın Dirilişinde Avrupa'nın Durumu
11 İslâmın Dirilişinde Asya ve Afrika'nın Durumu
18 İslâmın Dirilişinde İslâm Dünyası'nın Durumu
24 Düşüncede Diriliş
33 İnanışta Diriliş
40 Edebiyat ve Sanatta Diriliş
47 Aksiyonda Diriliş

## İSLÂMIN ÇAĞRISI

55 İnsana Çağrı
57 Müslümana Çağrı
61 Yahudiye Çağrı
63 Hıristiyana Çağrı
66 Doğululara ve Afrikalılara Çağrı
67 Din ve Tanrıtanımazlara Çağrı